

Група на експерти за акција против насилство врз жените и семејно насилство (ГРЕВИО)

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Министерство за социјална политика, демографија и млади
(во координација со надлежните институции)

ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ НА GREVIO

за **Првата тематска евалуациска рунда** за спроведувањето на
Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз
жените и семејното насилство
(**Истанбулска конвенција**)

Тема:

„Градење доверба преку обезбедување поддршка, заштита и правда“

Скопје, 2025 година

Содржина

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ.....	4
ВОВЕД.....	6
Дел I: Промени во сеопфатните и координирани политики, финансирање и собирање податоци во областа на насилството врз жените и семејното насилство .	7
Член 7: Сеопфатни и координирани политики.....	7
Член 7 – Сеопфатни и координирани политики.....	22
Член 7 – Сеопфатни и координирани политики.....	26
Член 8 – Финансирање	26
Член 8 – Финансирање	29
Член 10 – Собирање податоци и истражување.....	31
Член 10 – Собирање податоци и истражување.....	37
Член 10 – Собирање податоци и истражување.....	38
ДЕЛ II: Информации за спроведување на избрани одредби во приоритетните области во областа на превенција, заштита и гонење	47
Член 12: Општи обврски.....	47
Член 14: Образование	50
Член 15: Обука на професионалци	53
Член 15: Обука на професионалци	57
Член 16: Превентивна интервенција и програми за третман.....	59
Член 16: Превентивна интервенција и програми за третман.....	59
Член 18: Општи обврски.....	61
Член 18: Општи обврски.....	64
Член 18: Општи обврски.....	64
Член 20: Општи услуги за поддршка.....	65
Член 22: Специјализирани услуги за поддршка	67
Член 25: Поддршка на жртвите на сексуално насилство	69
Член 31: Старателство, права на посета и безбедност	71
Член 31: Старателство, права на посета и безбедност	74

Член 48: Забрана за задолжителни алтернативни процеси за решавање на спорови или изрекување казни	80
Членови 49 и 50: Општи обврски и итен одговор, превенција и заштита.....	81
Член 51: Проценка на ризик и управување со ризик	87
Член 52: Итни наредби за забрана	90
Член 53: Наредби за забрана или заштита	92
Член 56: Мерки за заштита	95
Дел III: Нови трендови во насилството врз жените и семејното насилство	97
Дел IV: Административни податоци и статистика	102
ДОДАТОК	107
Табела 1: Почетна обука (образование или стручна обука)	107
Табела 2: Обука во текот на службата (in-service training).....	113

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Овој документ е подготвен како одговор на Прашалникот на GREVIO во рамки на Првата тематска евалуациска рунда за спроведувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство (Истанбулска конвенција), во согласност со член 68 од Конвенцијата. Одговорот ги опфаќа случувањата, мерките и развојните процеси по завршувањето на основната (baseline) евалуација.

Во периодот по основната евалуација, Република Северна Македонија презеде низа законодавни, институционални и практични мерки насочени кон зајакнување на системот за превенција, заштита, поддршка и пристап до правда за жртвите на насилство врз жените и семејното насилство, во рамки на темата утврдена за оваа тематска рунда – градење доверба преку обезбедување поддршка, заштита и правда.

Во однос на законодавната рамка, беа спроведени значајни измени и дополнувања на Кривичниот законик во 2023 година, со кои по првпат се воведува јасна дефиниција на родово базирано насилство врз жените, се проширува поимот на жртва, се инкриминира фемицидот како квалификуван облик на убиство, како и други кривични дела релевантни за заштитата од родово базирано насилство, вклучително демнење, полово вознемирување и осакатување на женски полови органи. Со овие измени се зајакнува усогласеноста на националната правна рамка со одредбите на Истанбулската конвенција.

На стратешко и политичко ниво, започнат е процес за изработка на нова национална стратегија за превенција и заштита од родово базирано и семејно насилство, како и активности за ревидирање и унапредување на постојните акциски планови, со цел подобрување на координацијата, континуитетот и одржливоста на мерките. Паралелно, се реализирани активности за јакнење на интерсекторската соработка и капацитетите на релевантните институции и професионалци.

Во областа на образованието и превенцијата, преземени се законски и подзаконски мерки, како и програмски активности насочени кон унапредување на безбедната училишна средина, спречување на насилството и јакнење на менталното здравје на децата и младите, во согласност со превентивните обврски од Конвенцијата.

Во однос на финансиските мерки, воспоставен е систем за паричен надоместок на жртвите на кривични дела со насилство, како инструмент за зајакнување на пристапот до правда и намалување на секундарната виктимизација. Истовремено, преку

државни одлуки и административни договори се обезбедуваат финансиски средства за поддршка на организации кои обезбедуваат услуги за жртвите на семејно и родово базирано насилство.

Во делот на собирањето и управувањето со податоци, преземени се чекори за стандардизација на административните податоци во јавните обвинителства и судовите, како и за унапредување на полициските евиденции. Сепак, постојат предизвици поврзани со фрагментираноста на податоците, ограничувањата на постојните информатички системи и можноста за следење на предметите низ сите фази на постапувањето.

Покрај наведените мерки, одговорот укажува и на појавувачки трендови, вклучително зголемената појава на дигитални форми на родово базирано насилство, кои наметнуваат дополнителни предизвици во однос на превенцијата, истражувањето и докажувањето.

Овој одговор има за цел да обезбеди сеопфатен и фактички преглед на преземените мерки и актуелните состојби во рамки на тематскиот фокус на оваа евалуациска рунда, како основа за понатамошна анализа во процесот на мониторинг на спроведувањето на Истанбулската конвенција.

ВОВЕД

Во согласност со член 66, став 1 од Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство (Истанбулска конвенција), Групата на експерти за акција против насилството врз жените и семејното насилство (GREVIO) го следи спроведувањето на Конвенцијата од страна на државите-страни.

По завршувањето на основната постапка за евалуација, која обезбедува сеопфатен преглед на спроведувањето на сите одредби од Конвенцијата, член 68, став 3 од Конвенцијата и Правило 30 од Деловникот за работа на GREVIO предвидуваат спроведување на последователни постапки за евалуација, организирани во тематски рунди. Во согласност со Правило 31 од Деловникот за работа, на почетокот на секоја тематска рунда GREVIO до државите-страни доставува прашалник со кој се утврдува опсегот на евалуацијата.

Овој документ претставува одговор на Прашалникот на GREVIO во рамки на Првата тематска евалуациска рунда, фокусирана на темата „Градење доверба преку обезбедување поддршка, заштита и правда“, и ги опфаќа мерките и активностите преземени од страна на Република Северна Македонија по завршувањето на основната постапка за евалуација.

Во согласност со структурата на Прашалникот на GREVIO, одговорот е организиран во четири дела и ги опфаќа областите на сеопфатни и координирани политики, финансирање, собирање податоци, превенција, заштита и гонење, нови трендови, како и административни и судски статистички податоци.

Одговорите содржани во овој документ се засноваат на информации доставени од надлежните институции, релевантни правни и стратешки документи, административни податоци и други официјални извори. Во согласност со барањата на GREVIO, во документот се вклучени и упатувања кон релевантно законодавство, подзаконски акти и други материјали кои го поткрепуваат изнесеното.

Дел I: Промени во сеопфатните и координирани политики, финансирање и собирање податоци во областа на насилството врз жените и семејното насилство

Член 7: Сеопфатни и координирани политики

- 1. Ве молиме наведете информации за секој нов развој на политиката по усвојувањето на Извештај за основна евалуација на GREVIO за вашата земја за да се обезбедат сеопфатни политики што ги опфаќаат областите на превенција, заштита и гонење во врска со следење, сексуално вознемирување и семејно насилство, вклучувајќи ја нивната дигитална димензија, силување и сексуално насилство, осакатување на женски гениталии, принуден брак, принуден абортус и принудна стерилизација, со што ќе се демонстрира понатамошно спроведување на конвенцијата. Ве молиме наведете ги преземените мерки, особено во однос на оние форми на насилство врз жените што не се опфатени во минатите политики, програми и услуги што ги опфаќаат четирите столба на Истанбулската конвенција.*

По усвојувањето на Извештајот за основна евалуација на GREVIO, Република Северна Македонија продолжи со преземање на низа конкретни законодавни, подзаконски, институционални и програмски мерки со цел обезбедување сеопфатни и координирани политики кои ги опфаќаат сите области на превенција, заштита и гонење на насилството врз жените и семејното насилство, вклучително и следење, сексуално вознемирување, семејно насилство, нивната дигитална димензија, силување и сексуално насилство, осакатување на женски гениталии, принуден брак, принуден абортус и принудна стерилизација, во согласност со четирите столба на Истанбулската конвенција.

Министерството за социјална политика, демографија и млади, во рамки на постапувањето по Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство, презема мерки во насока на понатамошно зајакнување на системот за превенција, заштита, поддршка и координација.

Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејно насилство е усогласен со Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство, кој има за цел проширување на системот на превенција и заштита на сите облици на родово –базирано врз жените и семејното насилство. Според законот, во членот 3 опфатени се: физичкото насилство, психичкото насилство, демнењето, економското насилство, сексуалното насилство и силувањето, сексуалното вознемирување, сексуалното вознемирување по интернет, бракот под принуда, гениталното осакатување на жените, абортусот под присила и присилната стерилизација, како и принудната контрола врз жените. Со законот опфатени се нови форми на насилство кои ги воведува Конвенцијата, како и дефинициите за одредени поими кои досега не беа опфатени, како родово - базираното насилство врз жените (насилството насочено кон жената, затоа што станува збор за жена или кое несразмерно ја погодува и ги опфаќа причините и резултатот од нееднаквиот однос на моќта помеѓу жените и мажите), демнење, генитално осакатување, сексуално насилство, односно неконсезуалните сексуални дејства итн., како и дефинирање на ранливите категории на жени, и тоа: бремените жени, жените со деца и со деца со попреченост, самохраните мајки, жените со попреченост, жените од руралните средини, жените што употребуваат дрога, сексуалните работнички, мигрантките, бегалките, барателките на азил, жените без државјанство, лезбијките, бисексуалките и трансродовите луѓе, жените што живеат со ХИВ, бездомничките, жените жртви на трговијата со луѓе, повозрасните жени, материјално необезбедените жени и други. Значењето на одделни нови изрази што ги опфаќаат формите на насилство, употребени во овој закон, се дефинирани во член 3 од Законот и тоа:

1) „Насилство врз жените“ е кршење на човековите права, дискриминација на жените и ги означува сите дејства на родово базирано насилство што доведуваат или, веројатно, ќе доведат до физичка, сексуална, психичка или економска повреда, или до страдање на жените, вклучувајќи ги и директните и индиректните закани и заплашувањето за таквите дејства, изnudата, произволното ограничување и/или лишувањето од слобода, без оглед дали се случуваат во јавниот или во приватниот живот.

2) „Родово - базирано насилство врз жените“ е насилство насочено кон жената, затоа што станува збор за жена, или кое несразмерно ја погодува жената. Родово базираното насилство над жените ги опфаќа причините и резултатот од нееднаквиот однос на моќта помеѓу жените и мажите како резултат на општествен, а не на индивидуален проблем. Родово – базираното насилство врз жените се однесува и на насилството врз жените дефинирано во точките 1) и 3).

3) „Семејно насилство“ е малтретирање, навредување, загрозување на сигурноста, телесно повредување, полово или друг вид психичко, физичко или економско насилство, со кое се предизвикува чувство на несигурност, загрозување или страв, вклучувајќи ги и заканите за такви видови дејства кон брачниот другар, родителите или децата, или кон други лица што живеат во брачна или во вонбрачна заедница или во заедничко домаќинство, како и кон сегашниот или поранешниот брачен другар или кон вонбрачниот партнер, или кон лица што имаат заедничко дете или се наоѓаат во блиски лични односи, без оглед дали сторителот го дели или го делел истото живеалиште со жртвата или не.

Законот ги прецизира дејствата и мерките што треба да ги преземе државата за превенција и заштита, но и за реинтеграција на жртвите, преку обезбедување систем за поддршка, вклучително и за економско јакнење. Она што треба да се постигне со овој закон е значително подобрување на институционалната и сеопфатната поддршка на жените жртви на родово-базирано насилство. Дополнително, една од клучните работи е тоа што со овој закон, во посебна одредба, се издвојува принципот на постапување со должно внимание за интересите и потребите на жртвата од страна на институциите при преземањето мерки за превенција и заштита на жените жртви на насилство и семејно насилство. Наведеното е од особено значење бидејќи еден од најсериозните проблеми е непријавувањето на насилството од страна на жртвите, што е најчесто резултат од недовербата во институциите, односно од недоволната сензибилизираност на службените лица кои постапуваат во случаите на насилство.

Со законот жртвата има право да поднесе тужба пред граѓански суд за утврдување на одговорност за непостапување по должно внимание на институциите и трошоците да не бидат на товар на жртвата. Освен постапување со должно внимание, зајакнат е делот за меѓусебна координација на институциите и организациите, забрана за виктимизација, собирање статистички податоци за родово – базирано насилство врз жените и семејното насилство, како и реинтеграција на жртвите.

Од клучно значење е што законот го препознава и сексуалното вознемирување преку интернет кое е дефинирано како несакано вербално, не вербално или друго постапување од сексуална природа, што има цел или последица, повреда на достоинството или создавање заканувачка, непријателска, понижувачка или застрашувачка средина, пристап или практика, преку електронските средства за комуникација.

Со овој законот препознаени се и медиумите односно при креирањето на содржините се обврзани да водат сметка за подигање на свеста кај општата јавност за сите форми на родово – базирано насилство врз жените и на семејно насилство, промовирање на

родовата еднаквост и елиминирање на стереотипите за родовите улоги. На овој начин, и медиумите имаат голема улога во делот за превенција на овие појави, како и за елиминирањето на родовата нееднаквост и на родовите стереотипи.

За координација на политиката, во согласност со член 12 од законот, дадена е законска обврска сите надлежни институции меѓусебно да соработуваат со цел да се заштитат жртвите. За таа цел, предвидена е изработка на протокол за меѓусебна соработка кој веќе е донесен (2023).

Заради ефикасно спроведување и имплементација на законот донесени се следните подзаконски акти од страна на надлежните институции, и тоа:

- Правилник за начинот на спроведувањето на процената на ризикот за сериозна опасност по животот и физичкиот и психичкиот интегритет на жртвата и на членовите на нејзиното семејство и за ризикот од повторување на насилството, соодветното управување со ризикот, спроведувањето и следењето на мерките за заштита на жените жртви на родово базирано насилство и на жртвите на семејно насилство, преземени од Центарот за социјална работа и потребните обрасци, од страна на Министерство за социјална политика, демографија и млади.
- Правилник за начинот на спроведувањето и начинот на следењето на изречените привремени мерки за заштита, од страна на Министерство за социјална политика, демографија и млади.
- Правилник за формата, содржината и начинот на водење на Регистарот на обучени лица за спроведување на почетна и континуирана едукација за родово-базирано насилство врз жените и семејното насилство, од страна на Министерство за социјална политика, демографија и млади.
- Правилник за начинот на проценка на ризик од сериозна опасност по животот и физичкиот и психичкиот интегритет на жртвата и членовите на нејзиното семејство и на ризикот од повторување на насилството, соодветното управување со ризикот, образецот на полицискиот извештај и на предлогот за изрекување на итна мерка за заштита – отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување до домот, од страна на Министерство за внатрешни работи.
- Правилник за начинот на извршување на изречената итна мерка за заштита отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување до домот и

привремените мерки за заштита, од страна на Министерство за внатрешни работи.

- Правилник за начинот на извршување на изречената привремена мерка за заштита - задолжително лекување на сторителот доколку употребува, алкохол, дрога и други психотропни супстанции или има психичко заболување од страна на Министерство за здравство.
- Правилник за содржината и начинот на прибирање на податоците за родово - базираното насилство врз жените и жртвите на семејно насилство во јавните обвинителства, од страна на Министерство за правда.
- Правилник за содржината и начинот на прибирање на податоците за родово - базираното насилство врз жените и жртвите на семејното насилство во судовите, од страна на Министерство за правда.

Подзаконски акти во тек на изработка:

- Нацрт верзија од Правилник за начинот на издавање согласност на програмата на почетна и континуирана едукација за родово базирано насилство врз жените и семејното насилство што ги спроведуваат Министерството за внатрешни работи, Министерството за здравство и Министерството за правда.
- Нацрт верзија од Правилникот за формата, содржината и начинот на интегрирано прибирање на статистички и административни податоци за состојбата со родово - базирано насилство врз жените и семејно насилство.

Донесени документи

- Донесен е Протокол за меѓусебна соработка на надлежни субјекти за преземање мерки за превенција, спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство. Со овој протокол се обезбедува системски и координиран пристап во постапувањето на сите надлежни субјекти што работат на заштитата, помошта и поддршката на жртвите на насилство врз жените и семејното насилство.(2023)
- Донесена е Програма за реинтеграција на жртви на насилство. Целта на оваа Програма е овозможување на побрза реинтеграција на жените жртви на насилство преку остварување на индивидуалните потреби преку достапните услуги. Во оваа Програма е нотиран сеопфатен сет на услуги засновани на националната лигислатива, воспоставени на национално и локално ниво, кои овозможуваат реинтегрирање на жените жртви на насилство (2024).

- Изготвена е Евалуација на Акциски план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилство врз жените и домашно насилство на Република Македонија 2018-2023, (2024) која е основа за подготовка на осумгодишната Националната стратегија за превенција и заштита од насилство врз жените и семејно насилство 2026-2033 со Акциски план и планирано е истата да се достави до Владата на РС Македонија до крајот на годината.
- Со поддршка на Британската амбасада Скопје и Канцеларијата на УНФПА во 2023/2025 година, изготвен се и следните анализи и тоа:
 - Анализа на јазот и препораки за постигнување на минимум стандардите за услуги за РБН и СН“.
 - Анализата на СОС линиите.
 - Етичко известување за родово-базираното насилство во Република Северна Македонија.
 - Систем за управување со информации за родово базирано Насилство.
 - Поимник на родово базираното насилство извршено со (зло)употреба на технологијата.

Во насока на ефикасна имплементација на Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство, донесени се следните подзаконски акти од страна на надлежните институции:

Во рамки на имплементацијата на Законот, интензивирани се и активностите за подигање на јавната свест, препознавање и пријавување на насилството, како и за јакнење на капацитетите на професионалците и нивното постапување со должно внимание. Во периодот 2023–2025 година реализирани се континуирани национални кампањи, меѓу кои:

- „Не си сама“
- „Со тебе сме – заедно против насилството врз жените и девојчињата“
- „Има помош за живот без насилство“
- „Не биди нем сведок“

со поддршка на Канцеларијата на УНФПА и финансиска поддршка од Британската амбасада.

Дополнително, реализирана е кампањата „Гласна и храбра“, со поддршка на Канцеларијата на UN Women, која опфати бројни панел-дискусии и работилници со различни целни групи на жени, како и организација на две конференции:

- „Жени во политика – говор на омраза, сенка која обесхрабрува“ и
- регионалната конференција „Предизвици со кои се соочуваат жените и девојчињата во регионот на патот кон ЕУ“.

Во рамки на проектот „Превенција и заштита од родово-базирано насилство во Северна Македонија“, поддржан од УНФПА и финансиран од Амбасадата на Обединетото Кралство, реализирани се и активности за јакнење на капацитетите на стручните лица преку мултисекторска соработка. Во таа насока:

- спроведени се две мултисекторски обуки со учество на претставници од Министерството за социјална политика, демографија и млади, Министерството за правда, Министерството за внатрешни работи, Академијата за судии и јавни обвинители, Министерството за образование и граѓански организации;
- сертифицирани се 33 професионалци;
- изготвен е модул за обука кој опфаќа теми како родова еднаквост и родови улоги, облици на насилство врз жени, меѓународни документи и законска рамка, превенција и откривање, сигурност и заштита на жртвата и мултисекторска соработка.

Понатаму, реализирани се:

- сет на почетни обуки за стручните лица од центрите за социјална работа, здравствени работници, полициски службеници, судии, јавни обвинители и претставници на граѓански организации;
- обуки за мултисекторските тимови за постапување во случаи на родово-базирано насилство, кои ги опфатија сите плански региони во државата;
- обука за стручни лица за психо-социјален третман на сторители на семејно насилство, при што се изготвени Програма за психо-социјален третман и Стандард за работа со сторители на семејно насилство.

Министерството за социјална политика, демографија и млади, Министерството за внатрешни работи и Комисијата за еднакви можности при Општина Кисела Вода, го покренала прашањето за превенција од родово базирано насилство и таргетирање на

ова прашање преку обука за вработените во основните училишта и детските градинки, на територијата на Општина Кисела Вода. Во септември 2024 година започна реализација на обуката од страна на сертифицирани обучувачи од Министерството за социјална политика, демографија и млади и Министерството за внатрешни работи. Вкупниот број на учесници изнесува 155 од кои 146 жени и 9 мажи. Оваа активност како добра пракса во рамки на 16 дена активизам против насилство врз жените е објавена од страна на Аукциската коалиција за борба против насилство врз жените на UN Women достапна на линк : 16 Impact Stories For 16 Days | UNW Action Coalitions.

Во 2025 година реализирани четири регионални обуки на тема: Основна обука за препознавање и работа со жени жртви на насилство и семејно насилство преку мулти секторски пристап, вкупно 107 обучени стручни лица.

Изготвен Прирачник за препознавање и работа со жени- жртви на насилство и семејно насилство пристап заснован на мулти секторска соработка. Врз основа на овој прирачник подготвен е и е-модул за обука на стручните лица од центрите за социјална работа за препознавање и работа со жени- жртви на насилство и семејно насилство преку пристап заснован на мулти секторска соработка (<https://e-obuki.zsd.gov.mk>).

Во јуни 2025 година, спроведени пет еднодневни обуки на тема: „Обука за мултисекторските тимови за постапување во случаи на родово-базирано насилство врз жени и семејно насилство“, во осум Плански Региони, наменета за зајакнување на знаењата и практичните вештини на членовите на мултисекторските тимови кои работат на спречување, заштита и поддршка на жртвите од родово базирано и семејно насилство, во која учествува претставници на СВР, здравствени установи, ЦСР и невладини организации. Вкупен број на обучени 85 лица.

Дополнително, изготвена е комуникациска стратегија, преку комуникациски продукти и локални настани насочени кон ранливи категории на жени и девојки, со цел навремено информирање за достапната поддршка. Исто така, изготвен е и онлајн модул „Препознавање и работа со жени жртви на насилство и семејно насилство – пристап заснован на мултисекторска соработка“, достапен на националната е-платформа за обуки за стручните лица од центрите за социјална работа.

Во насока на спроведување на Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство се интензивира напорите за справување со насилството врз жените и семејното насилство, преку зголемување на бројот на специјализирани услуги за жени кои преживеале насилство, подигање на јавната свест за препознавање и пријавување на насилството, градење на капацитетите на

професионалците и нивно постапување со должно внимание за секое пријавено насилство.

Во 2023/2025 година во континуитет се реализираше кампањата „Со тебе сме – заедно против насилството врз жените и девојчињата и „Има помош за живот без насилство“, со поддршка на Канцеларијата на УНФПА со финансиска поддршка од Британска амбасада и изготвена е Комуникациска стратегија.

Спроведена е кампања на социјалните медиуми „Има помош за живот без насилство“, каде објавите, видеа и статии допреа до 1,67 милион прегледи и ангажираа 57,000 индивидуални корисници, 330,000 прегледи на видеа на Facebook, допреа до 620,000 прегледи на Instagram. Тоа значи дека има 455,000 индивидуалци кои биле вклучени / реагираше и/или споделиле содржина од кампањата.

Во склоп на кампањата изработени се постер, флаер и налепници со информации за пријавување на родово базирано насилство врз жени и семејно насилство, услугите кои се на располагање и дистрибуирани во сите полициски станици, 30 центри за социјална работа, здравствени установи и матични доктори.

Во 2025 година, продолжи во континуитет кампањата со изготвување на нови материјали, препознавање и пријавивање (Не биди нем сведок), изготвени видео записи, летоци и постери.

- Летоци тираж: 5000 македонски, 3000 албански, 2000 ромски и 1000 турски јазик.
- Два вида на Постер со тираж: 2000 македонски, (1000 албански, 1000 ромски и 500 турски јазик.
- Четири различни видео записи (македонски, албански, турски и ромски)
ЛИНК:<https://www.youtube.com/@%D0%9C%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D0%BE/videos>

Согласно податоците добиени од Министерството за правда во февруари 2023 година Собранието го донесе Законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик (Службен весник на РСМ бр. 36/23).

Најголемиот дел од измените и дополнувањата на Кривичниот законик се однесуваат на одредбите со кои се имплементира Истанбулската конвенција. Така, во членот 122 семејното насилство се дефинира како малтретирање, навредување, загрозување на сигурноста, телесно повредување, полово или друго психолошко, физичко или

економско насилство со кое се предизвикува чувство на несигурност, загрозување или страв, вклучувајќи и закани за такви дејствија спрема брачен другар, родителите или децата или други лица кои живеат во брачна или вонбрачна заедница или заедничко домаќинство, како и спрема сегашен или поранешен брачен другар, вонбрачен партнер или лица кои имаат заедничко дете или се наоѓаат во блиски лични односи, без оглед дали сторителот го дели или го делел истото живеалиште со жртвата или не.

Исто така, постојната дефиниција на „жртва на кривично дело“ се дополнува со жртва на родово базирано насилство, под што се подразбира секоја жена и девојчиња до 18 години спрема кои под тие околности е сторено кривичното дело.

За прв пат се дефинира и родово базираното насилство врз жените, кое означува насилство насочено против жената поради нејзина припадност на женскиот род што доведува или може да доведе до физичка, сексуална, психичка или економска повреда или страдање на жените, вклучувајќи и директни и индиректни закани и заплашување за такви акти, изнуда или произволно лишување од слобода, без оглед дали се случуваат во јавниот или приватниот живот.

Во членовите 123 (Убиство), 125 (Убиство на миг), 130 (Телесна повреда), 131 (Тешка телесна повреда), 140 (Противправно лишување од слобода), 144 (Загрозување на сигурноста) и 191 (Посредување во вршење проституција) се пропишани квалификувани облици на соодветните кривични дела со построги казни доколку тие се извршени или се последица од родово базирано насилство.

Новина е воведувањето фемицид, односно убиство на жена затоа што е жена, како квалификуван (потешок) облик на делото. Така, во член 123 (Убиство), во став (2) точка 2) се менува и гласи: „2) друг ќе лиши од живот жена или девојче до 18 години, при вршење на семејно насилство или родово-базирано насилство врз жените.“

Во член 129-а се вградува ново кривично дело „Осакатување на женски полови органи“. Пропишана е казна затвор од шест месеци до пет години за основниот облик (став 1). Во истиот член е пропишана и парична казна или затвор од шест месеци до три години за оној што женско лице ќе поттикне или ќе му помогне да се подложи на дејствијата од ставот (1). Доколку делото е сторено од омраза, или спрема девојче, или е предизвикана тешка телесна повреда на женското лице, сторителот ќе се казни со затвор од една до десет години; ако пак поради делото настапила смрт на жената или девојчето, сторителот ќе се казни со затвор од една до десет години.

Во член 144-а се пропишува ново кривично дело „Демнење“, согласно одредбите од Истанбулската конвенција. За основниот облик е пропишана парична казна или

затвор до три години за оној што повторено неовластено ќе следи, прогонува или на друг начин се меша во личниот живот на друг, или со него воспоставува или настојува да воспостави од него несакан контакт со движење во просторот каде се наоѓа тоа лице, со злоупотреба на користење на личните податоци, со користење на средства за јавно информирање или други средства за комуникација, или на друг начин психички го злоставува, вознемирува или застрашува и со тоа ќе предизвика чувство на несигурност, вознемиреност или страв за неговата сигурност или сигурноста на нему блиско лице. Доколку делото е сторено спрема лице со кое сторителот е или бил во интимна врска или спрема дете, пропишана е казна затвор од шест месеци до пет години.

Едни од најзначајните новини во однос на имплементацијата на Истанбулската конвенција се однесуваат на членовите 186, 187, 188, 189, 190-а и 191 од Законот. Со член 186 се пропишува единствено кривично дело Полов напад и силување, согласно одредбите од Истанбулската конвенција. Заради усогласување со меѓународните стандарди е и интервенцијата во кривичните дела: „Полов однос со немоќно лице“ и „Полов напад врз дете кое не наполнило 15 години“.

Во контекст на усогласување со Истанбулската конвенција е и новото кривично дело од член 190-а: Полово вознемирување, при што е пропишана парична казна или затвор до една година за тој што со вербално, невербално или физичко дејство, како и преку користење електронски средства за комуникација, кои имаат директно или индиректно, реално или симболично значење на наведување, непристојна понуда, наамување, изразување сексуална страст или друго дејство кое јасно потсетува на сексуален однос или други со него изедначени сексуални дејствија, и со тоа ќе го повреди неговото достоинство, предизвикувајќи чувство на непријатност, навреденост, понижување или страв, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година.

Согласно Министерството за внатрешни работи, од основната евалуација на државата, Министерството за внатрешни работи (МВР) презеде неколку политички и оперативни мерки за усогласување на полициската пракса со превентивните, заштитните и обвинителските столбови на Истанбулската конвенција. Најзначајно е што МВР учествуваше во спроведувањето на националниот Закон за спречување и заштита од насилство врз жените и семејно насилство, кој ги утврдува обврските на полицијата за итни мерки за заштита, и разви интерни полициски упатства (прирачник) за поддршка на родово сензитивните полициски одговори.

МВР издаде оперативни телеграми и интерни упатства до полициските единици за приоритизација и стандардизација на интервенциите во инциденти на семејно насилство.

Дополнително, со цел подготовка на Националната стратегија за превенција и заштита од родово базирано насилство 2026–2033, беше направено обезбедување на примарни квантитативни и квалитативни податоци за преземените напори на ниво на Бирото за јавна безбедност и Секторите за внатрешни работи. На стратешко ниво беа спроведени експертски интервјуа и обезбедени податоци во однос на планирањето, спроведувањето и следењето на политиките.

На оперативно ниво, беа обезбедени статистички и квалитативни податоци од сите Сектори за внатрешни работи преку пополнување на полуструктуриран прашалник, со кој беа опфатени одделните аспекти на полициското постапување: превенција, истрага и кривична постапка, постапување по итна мерка за заштита и привремени мерки за заштита (ПМЗ).

- Полициски службеници од СВР од Отсеци за компјутерски криминал обезбедија податоци за постапувањето во предмети поврзани со дигитално родово-базирано насилство врз жените.
- 40 полициски службеници (униформирана полиција и инспектори) учествуваа на 7 форуми за практичари, организирани во Скопје, Битола, Велес, Тетово, Куманово, Струмица и Охрид, со присуство на практичари од полиција, центри за социјална работа, правосудство, здравствени установи, единици на локална самоуправа и граѓански организации.

Полициските службеници обезбедија квалитативни податоци за начинот на спроведување на законските надлежности и предизвиците во секојдневното постапување во предмети поврзани со насилство врз жените и семејното насилство, како и предлози за надминување на предизвиците на индивидуално ниво и на ниво на меѓусебна соработка со ЦСР, ОЈО, судовите и другите субјекти во системот.

Овие активности беа реализирани во април и мај 2025 година, а ги координираше Одделот за заеднички работи – управување со човечки ресурси. Обезбедените податоци се интегрирани во анализата на состојбата, која е составен дел на Националната стратегија и стратешката рамка (вклучително цели, резултати и индикатори), и се користени и за развој на првиот Национален акционен план за периодот 2026–2033.

Склучен е Меморандум за соработка помеѓу МВР, Националната мрежа против насилство врз жените и семејното насилство и Хелсиншкиот комитет за човекови

права (бр. 1312-46243/1 од 24.04.2025 година), со кој се уредуваат меѓусебните права и обврски за спроведување активности во рамки на проектот „Опсервација за феминициди: Превенција и мониторинг на феминициди и обиди за феминицид во Северна Македонија“. Главна цел е зајакнување на капацитетите за системско следење, анализа и превенција на феминициди и обиди за феминицид преку создавање функционална платформа/опсерваторија и формирање мултисекторско тело за следење и координација. МВР учествува во мултисекторското тело со член и заменик член, кои учествуваат и на првиот координативен состанок.

Во контекст на новите кривични дела поврзани со насилството врз жените (осакатување на женски полови органи, демнење и полово вознемирување), укажано е дека кривичното дело демнење може да се изврши и со користење на средства за јавно информирање или други средства за комуникација, но во дигитална форма често е тешко да се докаже поради потребата да се потврди повторливост и континуитет на дејствијата. Особено е важно жртвата навреме да го препознае и пријави, бидејќи доказите се електронски и постои можност за нивно бришење.

Како и за секое кривично дело, предвидено е дека секоја жртва може да го пријави делото:

- во најблиската Полициска станица од општа надлежност,
- во Отсеците за компјутерски криминал во Секторите за внатрешни работи,
- во Секторот за компјутерски криминал, на официјалната адреса cybercrime@moi.gov.mk,
- како и преку онлајн платформата „црвено копче (Red button)“ на веб-страницата на Министерството за внатрешни работи.

Секторот за компјутерски криминал постапува по пријави од граѓани и презема мерки во координација и по насоки на ОЈО Скопје, а во случаи кога сторители се странски државјани, соработува со Секторот за меѓународна полициска соработка. Најчесто се постапува по пријави од жени каде е употребена нивна фотографија или видео со компромитирачка содржина, отворен лажен профил на социјални мрежи (на пример со наводи за „сексуални услуги“), оставен телефонски број во одредена група, како и случаи на уцена со експлицитни видеа од непознати лица со кои претходно комуницирале преку социјални мрежи, со цел изнуда на парични средства.

Како предизвик во истрагите е наведено дека одредени социјални мрежи не доставуваат податоци за корисници освен преку механизмот за меѓународно-правна помош. Во дел од случаите, кога не постои друга соодветна законска одредба,

постапувањето се врши по член 149 од Кривичниот законик („Злоупотреба на лични податоци“).

Министерството за образование и наука ги разгледа доставените прашања и достави информации од своја надлежност.

Донесен е Законот за изменување и дополнување на Законот за основното образование (Службен весник на РСМ бр. 3 од 03.01.2025 година), со кој се уредува дека во основните училишта се остваруваат и програми за:

- заштита од насилство, злоупотреба и запуштање на ученици со и без попреченост,
- спречување дискриминација,
- превенција од злоупотреба на алкохол и тутун,
- злоупотреба на дроги и други психотропни супстанции,
- учество во игри на среќа и малолетничка деликвенција.

Со измените е предвидено донесување на нов Правилник за начинот за пријавување и заштита на ученик-жртва на која било од формите на насилство, злоупотреба и занемарување. Врз основа на тоа, донесен е нов Правилник за начинот за пријавување и заштита на ученик-жртва (бр. 18-9670/2 од 07.07.2025 година) во основно образование, со што престанува примената на претходното Упатство за постапка.

Донесен е и Законот за изменување и дополнување на Законот за средно образование (Службен весник на РСМ бр. 132 од 01.07.2025 година), со кој се уредува дека во училиштата се остваруваат и програми за:

- заштита од насилство, злоупотреба и запуштање на ученици,
- спречување дискриминација,
- превенција од употреба на алкохол, пушење, учество во игри на среќа,
- злоупотреба на дроги и други психотропни супстанции,
- малолетничка деликвенција.

За прв пат е донесен Правилник за начинот за пријавување и заштита на ученик-жртва во средно образование (бр. 18-10074/2 од 17.07.2025 година). Донесен е и Правилник за содржината и начинот на спроведување на обучувањето за самозаштита во образовните институции (бр. 18-6656/3 од 03.07.2025; Службен весник бр. 139 од 10.07.2025).

Донесена е Декларација за борба против насилството врз млади жени и девојчиња, потпишана од Министерката за образование и наука и од повеќе чинители и институции, меѓу кои: Претседателката на Република Северна Македонија, СОУ „Д-р Панче Караџов“ Скопје, АСУЦ „Боро Петрушевски“ Скопје, двата сојузи на средни училишта, Националниот младински совет, Националната мрежа за борба против насилството врз жените и семејното насилство, Мрежата Стела, Центарот за еднакви можности „Молекула“ (Бубамара) и Мисијата на ОБСЕ во Скопје.

Склучен е Меморандум за соработка меѓу Министерството за образование и наука, Коалицијата на младински организации „Сега“ и Детската фондација „Песталоци“ за реализација на проектот „Промоција на безбедна училишна средина“ во 26 основни и 24 средни училишта. Една од целите е зајакнување на капацитетите на училиштата за превенција и справување со насилство. Во рамки на проектот, секое училиште разви „Мапа на институции и училишни тимови за превенција од насилство“. Подготвени се и „Водич за улогата на родителите во превенција и справување со насилство во училиштата“ и дигитален едукативен прирачник за наставници со практични вежби и ресурси за позитивна комуникација и справување со сите форми насилство.

Училиштата спроведуваат активности согласно насоките и материјалите од Бирото за развој на образованието, објавени на веб-страницата и доставени до училиштата (насоки за учебната 2024/2025 за унапредување на менталното здравје, спречување и заштита од насилство, булинг и сл., вклучително работилници и активности). Овие активности се планирани и во годишните програми за работа на училиштата.

Во контекст на вреднувањето на учебниците и дидактичките материјали од аспект на еднаквост и недискриминација, донесена е Методологија за вреднување на учебници (бр. 18-5577/1 од 10.04.2025), изработена на предлог на Бирото за развој на образованието и Центарот за средно стручно образование.

Во врска со програмите за поддршка на наставниците од страна на стручниот кадар во училиштата (справување со стрес, мирно решавање конфликти и сл.), работна група составена од релевантни чинители продолжи со работа на измени и дополнувања на Законот за наставници и стручни соработници во основните и средните училишта.

Потпишан е и Меморандум за соработка помеѓу МОН, БРО, Црвен крст и Комора на психолози за реализација на активности и програми од областа на ментално здравје, психо-социјална поддршка и прва психолошка помош за ученици, наставници, стручни соработници и родители (бр. 08-9636/1 од 07.07.2025 година).

Член 7 – Сеопфатни и координирани политики

2. Доколку е релевантно, ве молиме наведете информации за сите мерки преземени за да се обезбеди усогласување на сите дефиниции за семејно насилство и за насилство врз жените во националното законодавство или документи за политики со оние утврдени во член 3 од Истанбулската конвенција и обезбедување на релевантните применливи одредби на англиски или француски јазик.

Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејно насилство е усогласен со Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство, кој има за цел проширување на системот на превенција и заштита на сите облици на родово –базирано врз жените и семејното насилство. Според законот, во членот 3 опфатени се: физичкото насилство, психичкото насилство, демнењето, економското насилство, сексуалното насилство и силувањето, сексуалното вознемирување, сексуалното вознемирување по интернет, бракот под принуда, гениталното осакатување на жените, абортусот под присила и присилната стерилизација, како и принудната контрола врз жените. Со законот опфатени се нови форми на насилство кои ги воведува Конвенцијата, како и дефинициите за одредени поими кои досега не беа опфатени, како родово - базираното насилство врз жените (насилството насочено кон жената, затоа што станува збор за жена или кое несразмерно ја погодува и ги опфаќа причините и резултатот од нееднаквиот однос на моќта помеѓу жените и мажите), демнење, генитално осакатување, сексуално насилство, односно неконсезуалните сексуални дејства итн., како и дефинирање на ранливите категории на жени, и тоа: бремените жени, жените со деца и со деца со попреченост, самохраните мајки, жените со попреченост, жените од руралните средини, жените што употребуваат дрога, сексуалните работнички, мигрантките, бегалките, барателките на азил, жените без државјанство, лезбијките, бисексуалките и трансродовите луѓе, жените што живеат со ХИВ, бездомничките, жените жртви на трговијата со луѓе, повозрасните жени, материјално необезбедените жени и други. Значењето на одделни нови изрази што ги опфаќаат формите на насилство, употребени во овој закон, се дефинирани во член 3 од Законот и тоа:

1. „Насилство врз жените“ е кршење на човековите права, дискриминација на жените и ги означува сите дејства на родово базирано насилство што доведуваат или, веројатно, ќе доведат до физичка, сексуална, психичка или

економска повреда, или до страдање на жените, вклучувајќи ги и директните и индиректните закани и заплашувањето за таквите дејства, изнудата, произволното ограничување и/или лишувањето од слобода, без оглед дали се случуваат во јавниот или во приватниот живот.

2. „Родово - базирано насилство врз жените“ е насилство насочено кон жената, затоа што станува збор за жена, или кое несразмерно ја погодува жената. Родово базираното насилство над жените ги опфаќа причините и резултатот од нееднаквиот однос на моќта помеѓу жените и мажите како резултат на општествен, а не на индивидуален проблем. Родово – базираното насилство врз жените се однесува и на насилството врз жените дефинирано во точките 1) и 3).
3. „Семејно насилство“ е малтретирање, навредување, загрозување на сигурноста, телесно повредување, полово или друг вид психичко, физичко или економско насилство, со кое се предизвикува чувство на несигурност, загрозување или страв, вклучувајќи ги и заканите за такви видови дејства кон брачниот другар, родителите или децата, или кон други лица што живеат во брачна или во вонбрачна заедница или во заедничко домаќинство, како и кон сегашниот или поранешниот брачен другар или кон вонбрачниот партнер, или кон лица што имаат заедничко дете или се наоѓаат во блиски лични односи, без оглед дали сторителот го дели или го делел истото живеалиште со жртвата или не.
4. „Блиски лични односи“ се лични односи меѓу лица кои се или биле во партнерски односи, без оглед дали сторителот го дели или го делел истото живеалиште со жртвата или не;
5. „Насилство од интимен партнер“ е однесување на сегашен или поранешен сопруг или партнер што предизвикува физичко, сексуално, психичко или економско насилство;
6. „Пол“ ги подразбира физичките карактеристики на поединецот (репродуктивен систем, хромозоми, хормони) според кои се назначува полот кој на поединци им се определува при раѓањето, врз основа на комбинација на телесни карактеристики и внатрешни репродуктивни органи;
7. „Род“ ги подразбира општествено конструирани улоги, однесувања, активности и атрибути што дадено општество ги смета за соодветни за жените и за мажите;
8. „Трансродово лице“ е лице кое родово не се идентификува со полот определен при раѓање;

9. „Жртва“ е секое физичко лице кое е изложено на насилство наведено во точка 1), 2), 3) и 5) на овој член, на територијата на Република Северна Македонија;
10. „Сторител“ е секое физичко и правно лице кое извршило или не преземало некое од дејствијата од точките 1), 2), 3) и 5 на овој член;
11. „Жена“ ги вклучува и девојчињата на возраст под 18 години;
12. „Невраќање“ е принцип врз основа на кој државата се обврзува жените и децатабараатели на азил, лицата со статус на бегалец или лицата под супсидијарна заштита да неги протерува или на каков било начин да ги врати на границите на државата во која постои непосредна опасност по животот и телото, од насилство врз жена или семејно насилство или слободата би им биле во опасност поради нивната раса, вера, националност, припадност на одредена социјална група или политичко уверување или каде би биле подложени на мачење, нечовечко или понижувачко постапување или казнување;
13. „Дете“ е секое лице на возраст до 18 години;
14. „Физичко насилство“ е секое дејствие на примена на физичка сила или дејствие со кое се нарушува здравјето и телесниот и психичкиот интегритет на жртвата.
15. „Психичко насилство“ е секое однесување со употреба на присилба, заплашување или закана, кое предизвикува чувство на страв, загрозеност, вознемиреност или повредана достоинството и психичкиот интегритет на жртвата;
16. „Демнење“ е секое намерно однесување на повторено заканување насочено кон друго лице што предизвикува лицето да се плаши за својата безбедност;
17. „Економско насилство“ е секое дејствие на ограничување или спречување воостварување и/или располагање со лични приходи и финансиски средства, за одржувањена заедничкото домаќинство и за грижа на детето, со што се предизвикува економска зависност на жртвата;
18. „Сексуално насилство и силување“ е секое дејствие од сексуална природа, со кој било телесен дел или предмет, на телото на друго лице без негова/нејзина согласност. Сексуално насилство постои и кога се наведува или присилува друго лице да се вклучи во дејствија од сексуална природа со трето лице без негова согласност. Согласноста мора да е изразена доброволно како резултат на слободната волја на лицето, проценета во контекст на околностите;

19. „Сексуално вознемирување“ е секое вербално, невербално или физичкооднесување од сексуална природа што има за цел или последица повреда на достоинството на лицето, особено кога се создава заканувачка, непријателска,деградирачка, понижувачка или навредлива средина;
20. „Сексуално вознемирување преку интернет“ е секое вербално, невербално или друго постапување од сексуална природа, што има за цел или последица, повреда на достоинството или создавање на заканувачка, непријателска, понижувачка или застрашувачка средина, пристап или практика, преку електронските средства за комуникација;
21. „Присилен брак“ е присилување, наамување, доведување во заблуда, закана или на друг начин принудување на возрасен или дете да стапат во брак или вонбрачна заедница;
22. „Женско генитално осакатување“ е отсекување, инфибулација или секое друго осакатување во целост или делумно на големите усни (labia majora), малите усни (labia minora) или клиторисот на жената;
23. „Присилен абортус и присилна стерилизација“ е прекинување на бременост врзана без претходно да биде информирана и даде писмена согласност, како и вршење операција врз жена без претходно да биде информирана и даде писмена согласност, односно разбирање на постапката чија цел или последица е да се прекине нејзината способност за природна репродукција;
24. „Трговија со жени“ е дејствие со кое преку сила, сериозна закана жртвата се доведува во заблуди или други форми на присилба, грабнување, измама, со злоупотребана својата положба или состојбата на бременост, немоќ или физичка или ментална неспособност на друг или со давање или примање пари или друга корист заради добивање согласност на лице кое има контрола на друго лице или на друг начин врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа лица заради експлоатација по пат на проституција или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, ропство, присилни бракови, присилна бременост, незаконито посвојување или нему сличен однос, питачење или експлоатација заради со закон забранета активност или недопуштено преследување делови од човековото тело и
25. „Присилна контрола врз жените“ е злоупотреба на моќ, употреба на закани, сила или други форми на присила, измама или погрешно прикажување со цел да се контролира однесувањето и животот на жените.

Член 7 – Сеопфатни и координирани политики

3. *Ве молиме наведете информации за тоа како вашите власти обезбедуваат политиките за насилство против жените и семејното насилство ги ставаат правата на жените и нивното јакнење во центарот на вниманието и на секоја мерка преземена за подобрување на меѓусекторската поврзаност на таквите политики, во согласност со член 4 став 3 од Конвенцијата.*

Со цел подобрување на меѓусекторската поврзаност, изготвен е Протокол за меѓусебна соработка на надлежни субјекти за преземање мерки и превенција, спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство. Во подготовката на овој докумен учествуваа сите надлежни институции и граѓански организации, и истиот е донесен во 2023 година. За негова имплементација реализирани се и обуки.

Член 8 – Финансирање

4. *Ве молиме наведете информации за секој нов развој од усвојувањето на Основниот извештај за евалуација на GREVIO за вашата земја во врска со распределбата на соодветни и одржливи финансиски и човечки ресурси за спроведување на интегрирани политики, мерки и програми за спречување и борба против сите форми на насилство опфатени со Истанбулската конвенција.*

Министерството за социјална политика, демографија и млади, на годишно ниво, обезбедува финансиски и човечки ресурси за спроведување на интегрирани политики, мерки и програми за спречување и борба против сите форми на насилство опфатени со Истанбулската конвенција. Овие ресурси се обезбедуваат преку:

- Буџетската Програма за социјална заштита;
- Програмата на Секторот за еднакви можности;

- Буџетски средства обезбедени согласно Законот за игри на среќа и забавни игри.

Во насока на унапредување на системот за поддршка и заштита на жртвите и обезбедување соодветни и одржливи финансиски механизми, на 16 ноември 2022 година беше донесен Законот за исплата на паричен надоместок на жртви од кривични дела со насилство („Службен весник на РСМ“ бр. 247/22).

Со овој закон се врши усогласување со Директивата 2004/80/EЗ на Советот од 29 април 2004 година за надоместок на жртвите на кривично дело, и истиот претставува значаен исчекор кон обезбедување подобра заштита на човековите права на жртвите на кривични дела со насилство, во согласност со стандардите на Истанбулската конвенција.

Целта на законот е да се обезбеди паричен надоместок како форма на државна помош за жртвите на кривични дела сторени со насилство, врз основа на начелото на општествена солидарност, со што се придонесува кон намалување на ризикот од виктимизација и секундарна виктимизација, односно дополнително страдање што жртвите може да го претрпат како резултат на постапувањето на надлежните институции.

Остварувањето на правото на паричен надоместок согласно овој закон не го исклучува правото на жртвата да побарува надоместок на штета или да оствари други побарувања согласно со друг закон пред надлежен суд.

Жртвата има право на паричен надоместок без оглед на тоа дали сторителот на кривичното дело е познат, како и без оглед дали е поведена кривична постапка, или пак постојат фактички или правни пречки за водење на таква постапка. Предуслов за остварување на ова право е кривичното дело да биде евидентирано или пријавено во полиција или во јавното обвинителство.

Под кривично дело со насилство, во смисла на овој закон, се подразбира:

- кривично дело сторено со умисла со примена на физичка сила или со други дејствија со кои настанува тешко нарушување на здравјето, вклучително родово базирано насилство врз жените и семејно насилство, кривични дела поврзани со засновање ропски однос и превоз на лица во ропски однос, трговија со луѓе и трговија со деца, согласно со Кривичниот законик;
- кривично дело со кое се повредува половиот интегритет;
- кривично дело со кое, преку општоопасно дејство, оружје или средство, се доведува во опасност животот или имотот на лицето, што предизвикало смрт,

тешки телесни повреди или тешко нарушување на физичкото или психичкото здравје на едно или повеќе лица, и кое е пропишано како квалификаторен облик во Кривичниот законик.

Со цел институционално спроведување на овој закон, во февруари 2024 година е основана Комисија за надоместок на жртви од кривични дела со насилство во Република Северна Македонија. Комисијата е составена од:

- судија од Врховниот суд,
- јавен обвинител,
- психијатар,
- претставник на Министерството за социјална политика, демографија и млади,
- претставник на граѓанската организација „Отворена Porta“,

со мандат од четири години.

На 29 јули 2025 година, Владата на Република Северна Македонија го разгледа Годишниот извештај за работата на Комисијата за 2024 година. Во текот на 2024 година биле поднесени вкупно три барања за исплата на паричен надоместок, при што Комисијата нема извршено исплата на парично побарување.

Во насока на информирање и олеснување на пристапот на жртвите до правото на надоместок, Комисијата изработи информативни материјали, вклучително:

- брошури,
- образец за формата и содржината на барањето,
- можност за електронско поднесување на барањата,

кои се јавно достапни на веб-страницата на Комисијата.

Со финансиска поддршка од Мисијата на ОБСЕ во Република Северна Македонија, изработена е и официјалната веб-страница на Комисијата за паричен надоместок на жртви од кривични дела со насилство, достапна на: <https://komisijazanadomestoknazrtvi.mk/>

Одобрениот буџет за работа на Комисијата за 2024 година изнесува 1.200.000,00 денари, што претставува конкретен финансиски ангажман на државата за воспоставување и функционирање на овој механизам.

Министерството за внатрешни работи обезбедува човечки и оперативни ресурси за спроведување на итните и судските мерки за заштита на жртвите на насилство врз жените и семејното насилство, во согласност со националното законодавство и обврските што произлегуваат од Истанбулската конвенција.

Во таа насока, Министерството континуирано обезбедува ресурси за:

- извршување на итни мерки за заштита,
- спроведување на судски наредби за заштита, вклучително отстранување на сторителите од домот,
- доставување на судски наредби,
- следење на спроведувањето на изречените мерки и наредби.

Покрај редовното финансирање и ангажирање на сопствени човечки и материјални капацитети, Министерството за внатрешни работи обезбеди и поддршка за финансирање на одредени специјализирани активности и услуги преку проектно-базирана соработка со меѓународни партнери, вклучително меѓународни донатори, агенции на Обединетите нации и Мисијата на ОБСЕ.

Оваа соработка беше насочена кон:

- јакнење на капацитетите на полицијата за постапување во случаи на родово базирано насилство и семејно насилство,
- унапредување на механизмите за упатување и меѓуинституционална координација со центрите за социјална работа, здравствените установи, правосудните органи и граѓанските организации.

Член 8 – Финансирање

5. *Ве молиме наведете информации за каков било развој во врска со обезбедувањето на соодветни и одржливи финансиски и човечки ресурси за организациите за права на жените кои обезбедуваат специјализирани услуги за поддршка на жртвите, вклучително и оние кои им помагаат на жените и девојките мигранти.*

Во Република Северна Македонија не се издвојуваат посебни финансиски средства исклучиво за жени и девојки мигранти, при што во рамки на програмите за поддршка се опфатени сите жртви на родово-базирано насилство и семејно насилство, независно од нивната припадност на одредена ранлива категорија, вклучително и мигрантки, бегалки, барателки на азил и жени без државјанство.

На годишно ниво се обезбедуваат финансиски средства за специјализирани сервиси за жени жртви на насилство и семејно насилство, преку склучување на управни договори согласно Законот за игри на среќа и забавни игри, со организации за права на жените и граѓански организации кои обезбедуваат специјализирани услуги за поддршка на жртвите.

Финансирањето на мерките и услугите за спречување и заштита од насилство врз жените и семејно насилство во Република Северна Македонија се обезбедува преку државниот буџет, буџетите на единиците на локалната самоуправа, како и преку други извори на финансирање, вклучително и средства обезбедени преку Јавната установа Државна лотарија.

Во таа насока, согласно донесените Одлуки за распределба на средства од игри на среќа, во 2024 и 2025 година беа предвидени финансиски средства наменети за поддршка на активности и програми од јавен интерес, меѓу кои и програми поврзани со социјална заштита, родова еднаквост и поддршка на ранливи категории на граѓани.

Средствата од Државната лотарија претставуваат дополнителен извор на финансирање кој овозможува поддршка на граѓански организации и институции што спроведуваат активности насочени кон превенција на насилството, заштита и поддршка на жртвите, како и подигање на јавната свест.

Истовремено, ваквиот модел на финансирање бара континуирано унапредување на транспарентноста, предвидливоста и одржливоста, со цел да се обезбеди долгорочна поддршка на специјализираните услуги за жени жртви на насилство, во согласност со член 8 од Истанбулската конвенција.

Во 2023 година се склучени три управни договори, со вкупен износ од 4.000.000,00 денари, со следните организации:

- Организација на жени на Град Скопје – ОЖС
- Национален совет за родова рамноправност – НСРР
- Кризен центар „Надеж“

Во 2024 година се склучени четири управни договори, со вкупен износ од 6.000.000,00 денари, со следните организации:

- Организација на жени на Град Скопје – ОЖС
- Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство – „Глас против насилство“
- Национален совет за родова рамноправност – НСРР
- Кризен центар „Надеж“

Во 2025 година се склучени пет управни договори, со вкупен износ од 4.600.000,00 денари, со следните организации:

- Организација на жени на Град Скопје – ОЖС
- Национална мрежа против насилство врз жените и семејно насилство – „Глас против насилство“
- Национален совет за родова рамноправност – НСРР
- Кризен центар „Надеж“
- Здружение на граѓани „Поддршка“

Член 10 – Собирање податоци и истражување

6. Ве молиме наведете информации за секој нов развој од усвојувањето на Извештајот за основна евалуација на GREVIO за вашата земја во врска со воведување категории за собирање податоци како што се видот на насилство, полот и возраста на жртвата и сторителот, односот меѓу нив и местото каде што се случило, за административни податоци од важност за областа на насилството врз жените и семејното насилство што произлегува од агенциите за спроведување на законот, правосудниот сектор, социјалните услуги и секторот за јавно здравство.

Во моментот, во центрите за социјална работа се воспоставува нов интегриран софтверски систем за администрирање на социјалните парични давања и социјалните услуги. Со воведувањето на овој систем ќе се стави во употреба нов софтвер кој ќе овозможи интеграција на мерките и услугите од областа на социјалната

заштита, вклучително и миграција на постојните податоци во единствен систем што ќе ги интегрира надоместоците и услугите од социјалната заштита.

По целосното воспоставување на системот, планирано е да се донесе Правилник за формата, содржината и начинот на интегрирано прибирање на статистички и административни податоци за состојбата со родово-базирано насилство врз жените и семејно насилство, со што ќе се овозможи систематско и стандардизирано прибирање податоци релевантни за областа на насилството врз жените и семејното насилство.

Во 2023 година, Министерството, во соработка со UNFPA и Британската амбасада во Скопје, разви и имплементираше интегриран мултиинституционален модел за собирање податоци за насилство врз жените и семејно насилство. Моделот претставува значаен чекор во воспоставување систематски и стандарден пристап за управување со податоците, со интеграција на податоци од повеќе институции и извори на едно место.

Моделот овозможува прибирање/интеграција на податоци за:

- вид на насилство,
- пол и возраст на жртвите,
- однос жртва–сторител,
- административни податоци за услуги и институционални реакции.

Оваа интеграција ја унапредува координацијата и размената на информации меѓу институциите, со цел поефикасна превенција, заштита и поддршка, како и креирање политики базирани на докази.

Во рамки на развојот на моделот, воведена е употреба на SWISS системот (Social Welfare Information System and Services) како дигитална платформа за систематско, стандардено собирање, чување и обработка на податоци за насилство врз жените и семејно насилство. SWISS обезбедува:

- централизирана база на податоци;
- податоци за вид на насилство, жртви (пол и возрасни групи), однос сторител–жртва и локација;
- можност за следење и анализа на случаи, услуги и ефикасност на институционалниот одговор;

- поддршка за донесување информирани одлуки и политики преку комплетни и ажурирани податоци.

Овие правилници овозможуваат прибирање и обработка на релевантни административни податоци кои се од значење за следење на институционалниот одговор, планирање политики и обезбедување услуги во областа на насилството врз жените и семејното насилство.

Министерството за внатрешни работи е ангажирано во унапредување на собирањето административни податоци поврзани со семејното насилство и се обврза на воспоставување и користење регистри/бази на податоци за сторителите и за мерките/наредбите за заштита.

МВР е надлежно за оперативни податоци поврзани со:

- пријави и евиденција на настани,
- предлози за изрекување итна заштита,
- преземени мерки за спроведување (извршување на мерки/наредби и следење).

Во контекст на унапредување на практиката, забележан е напредок во однос на побрзото доставување на полициските предлози за итна заштита до судовите, што е значајно за ефикасноста на системот за заштита.

Основниот граѓански суд Скопје укажа на потребата од надградба на АКМИС системот со цел обезбедување подетални и структурирани податоци за предметите поврзани со семејно насилство.¹

По иницијатива на Работното тело за управување со движењето на предметите во судот (СУ-07-449/23-2 од 26.06.2023 година), Судот се обратил до Работното тело за стандардизација на постапките во судовите при Врховниот суд на РСМ со барање во АКМИС да се воведат дополнителни полиња за:

- жртви (деца/полнолетни, род/пол),
- сторители (својство/однос),
- изречени мерки (вид и времетраење).

¹ а потребите на изработка на одговори се побарани податоци од судовите во РСМ и понатаму во текстот да се упатува на Извештај од судовите

Судот нагласува дека при подготовка на извештаи се бараат податоци не само за број на предмети, туку и за жртви, сторители и мерки, а моментално тие податоци се прибираат со рачно пребарување, бидејќи АКМИС не нуди опции за систематско означување/филтрирање. До денот на доставување на одговорот, Судот нема добиено повратен одговор ниту постапување по барањето.

Основниот суд Кавадарци наведува дека предметите за семејно насилство во судовите се заведуваат во уписник ВПП2 (вонпарнична постапка). Најчесто постапките се поведуваат по поднесени барања/предлози од надлежни институции, особено Центарот за социјална работа и МВР, по претходна пријава од жртвата и поднесување предлог за привремена мерка.

Најчесто изречени привремени мерки се:

- забрана за малтретирање/вознемирување/контактирање и други форми на комуникација;
- забрана за приближување до живеалиште/училиште/работно место или определено место;
- задолжително лекување (алкохол/психотропни супстанции или друго заболување).

Според службената евиденција, најчеста форма е насилство врз жена од брачен другар, а како жртви често се јавуваат и деца присутни при насилството и родители кои живеат во заедничко домаќинство. Најчестото место на насилството е семејниот дом. Судот дополнително посочува дека предлог за привремена мерка може да се поднесе и независно од водење кривична постапка, а паралелно можат да се водат и кривични предмети (најчесто по чл. 130 и чл. 144 од КЗ).

Согласно Основниот суд Крива Паланка, постапките се водат согласно Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство (Службен весник на РСМ бр. 24 од 29.01.2021). Според податоците од АКМИС:

- во 2023 година имало 6 постапки,
- во 2024 година имало 12 постапки за изрекување мерки за заштита.

Најчеста форма е насилство во брачна заедница, при што во најголем број случаи жртва е жената-сопруга, а сторител мажот-сопругот, со исклучок на еден предмет каде жртва бил мажот, а сторител жената. Насилството најчесто се случува во заедничкиот дом. Во дел од предметите како жртви се јавуваат и малолетни деца; евидентирани се

и случаи мајка-жртва со сторител син, како и полнолетна ќерка-жртва со сторител татко. Во два предмети предлогот бил повлечен од подносителот.

Основниот суд Неготино доставува податоци за кривични постапки и постапки за итни/привремени мерки од 01.01.2023 година до денес.

Кривични постапки:

- „Телесна повреда“ (чл. 130 ст. 2 вв ст. 1 КЗ): поведени 19, осудителни 10;
- „Тешка телесна повреда“ (чл. 131 ст. 2 вв ст. 1 КЗ): поведена 1, со утврдена вина и казна;
- „Присилба“ (чл. 139 ст. 2 вв ст. 1 КЗ): поведена 1, со осуда;
- „Загрозување на сигурноста“ (чл. 144 ст. 3 вв ст. 1 КЗ): поведени 14, осудителни 13;
- „Насилство врз дете“ (чл. 201-а КЗ): поведени 8, во сите утврдена вина, во една постапка и мерка на безбедност.

Итни мерки по предлог на МВР (чл. 57 од Законот):

- 2023: поведени 17 постапки; сторители во сите случаи мажи; во 16 жртви жени (сопруги/вонбрачни партнерки), во 1 жртва малолетно дете;
- 2024: поведени 27 постапки; во 26 сторител маж, во 1 сторител жена; жртви: 12 жени, 5 малолетни деца, 10 родители на сторителот.

Привремени мерки по предлог на ЈУ МЦСР Неготино (чл. 58 од Законот):

- 2023: поведени 6 постапки; сторители мажи; во 4 жртви жени, во 2 жртви жени и малолетни деца;
- 2024: поведени 15 постапки; во 14 сторител маж, во 1 сторител жена; жртви: 9 жени, 2 жени и малолетни деца, 1 само малолетно дете, 3 родители на сторителот.

Основниот суд Кратово наведува дека сите предмети, вклучително и оние за насилство врз жените и семејно насилство, се водат во АКМИС. За предметите каде што постои семејно насилство, судијата има опција да селектира релевантно поле со што се води евиденција. Дополнително, преку увид во предметите може да се приберат податоци за вид на насилство, пол и возраст на жртва и сторител, однос меѓу нив и местото на настанот.

Во Основниот суд Радовиш, предметите за заштита од семејно насилство се водат во вонпарнична постапка (ВПП2) и опфаќаат структурирани информации релевантни за административно следење, вклучително: пол и возраст/година на раѓање на жртвата и сторителот, односот меѓу нив, местото на настанот, како и видот и времетраењето на изречените привремени мерки.

Во 2023 година се заведени 28 предлози за поведување постапка за изрекување привремени мерки по чл. 58 од Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство (најчесто по предлог на ЈУ МЦСР Радовиш). Најзастапени случаи се насилство во брачна/вонбрачна заедница (сопруг–сопруга/партнери), но се евидентирани и случаи на насилство во пошироки семејни релации (мајка–син, мајка–ќерка, татко–син, дедо–внука, свекор–снаа, како и комбинации каде се јавуваат повеќе жртви во ист предмет). Како место на настан доминира семејната куќа/заедничкиот дом, а во одделни случаи се наведува и јавно место, простор пред полициска станица, како и ситуации со елементи на вознемирување преку комуникација.

Во 2023 година Судот изрекувал мерки кои најчесто опфаќаат:

- забрана за заканување дека ќе се стори семејно насилство;
- забрана за малтретирање/вознемирување и комуникација (директно или индиректно);
- забрана за приближување (во повеќе случаи со наведено растојание, напр. 100 метри) до живеалиште/места кои жртвата ги посетува;
- задолжително лекување во психијатриска болница (на пр. ПБ Негорци) во различно времетраење (од 3–6 месеци, до 1 година), во зависност од проценетиот ризик и околности.

Евидентирани се и процесни исходи како: повлечени предлози од подносител/жртва и предмети во кои судот се огласил за ненадлежен, што е значајно за реална интерпретација на статистиката и динамиката на заштитата.

Во 2024 година се заведени 8 предлози по ист основ (чл. 58). И во оваа година доминираат случаи на насилство меѓу сопружници/партнери, како и случаи на насилство во релација татко–син и дедо–внука. Како локација повторно преовладува домот, а мерките што се изрекуваат се главно истиот сет: забрани за закани, забрани за контакт/комуникација, забрани за приближување со конкретно растојание, со

времетраење од 3 месеци до 1 година, како и случаи на повлечен предлог поради откажување на жртвата.

Со ваквата евиденција, Основниот суд Радовиш обезбедува административни податоци што овозможуваат следење на клучните категории барани од Конвенцијата: карактеристики на жртва/сторител, однос, локација на насилство и применети мерки, како и информации за исходот на постапката.

Основниот суд Веница доставува податоци за постапување во:

- 2023 година: 6 предмети,
- 2024 година: 6 предмети, со наведување на: жртва/сторител (по правило жена–жртва, маж–сторител), однос (сопружници, вонбрачни партнери, поранешни партнери), место (дом, јавно место, дом и преку социјални мрежи/телефон), и изречени мерки (забрани за закани, комуникација и приближување; задолжително лекување во одделни случаи), како и случаи каде предлогот бил отфрлен.

Член 10 – Собирање податоци и истражување

7. Доколку е релевантно, ве молиме наведете информации за секој нов развој од усвојувањето на Основниот извештај за евалуација на GREVIO за вашата земја за да се овозможи собирање на расчленети податоци:
- а) за бројот на итни наредби за забрана и заштита и бројот на прекршувања и санкциите што произлегуваат од нив;
 - б) за бројот на пати кога одлуките за старателство резултирале со ограничување или одземање на родителските права поради насилство извршено од едниот родител врз другиот.

Во однос на собирањето на расчленети податоци по основ на итни наредби за забрана и заштита, како и податоци за прекршувања и изречени санкции, како и податоци поврзани со одлуките за старателство што резултирале со ограничување или одземање на родителските права поради насилство извршено од едниот родител врз другиот, во тек е прибирање на релевантните информации од надлежните институции.

Во таа насока, се очекува доставување на официјален одговор и податоци од Заводот за социјални дејности, по што истите ќе бидат вклучени во конечната верзија на државниот извештај, во согласност со барањата на прашалникот и методологијата на GREVIO.

Член 10 – Собирање податоци и истражување

8. Ве молиме наведете информации за мерките преземени за да се овозможи случаи на насилство врз жените и семејното насилство да се следат од пријавување до осуда, во сите фази од постапките за спроведување на законот и судските постапки.

Со цел да се овозможи следење на случаите на насилство врз жените и семејното насилство низ сите фази на постапката – од пријавување, преку институционално постапување, до изрекување мерки и судски одлуки, надлежните институции прибираат и водат административни и статистички податоци кои овозможуваат увид во обемот, карактеристиките и динамиката на случаите.

Во таа насока, обезбедени се расчленети податоци според етничка припадност, пол и возраст на жртвите, облици на насилство, како и податоци за привремени мерки на заштита предложени од центрите за социјална работа и изречени од судовите, за периодот 2022–2024 година, како што следува:

Етничка припадност

Етничка припадност	2022	2023	2024
Македонска	1148	1209	1444
Албанска	186	218	167
Ромска	156	112	142
Друга	53	62	83
ВКУПНО	1543	1601	1836

Полова и возрасна структура

Пол и возраст	2022	2023	2024
Полнолетни – машки пол	252	249	278
Полнолетни – женски пол	1074	1113	1332
Малолетни – машки пол	111	86	102
Малолетни – женски пол	106	153	124
ВКУПНО	1543	1601	1836

Облици на насилство

Облик на насилство	2022	2023	2024
Физичко насилство	846	944	951
Психолошко насилство	1051	1445	1492
Сексуално насилство	6	15	12
Економско насилство	25	33	36

Привремени мерки на заштита (член 11)

	Предложени од ЦСР			Изречени од суд		
Година	2022	2023	2024	2022	2023	2024
ВКУПНО	2125	1855	1270	1826	1512	1008

Овие податоци овозможуваат квантитативно следење на пријавените случаи, идентификување на најчестите облици на насилство, како и следење на примената на итните и привремени мерки на заштита, како клучен инструмент за заштита на жртвите и превенција од понатамошно насилство. Собирањето и обработката на податоците претставуваат основа за понатамошно унапредување на институционалната координација и следливоста на случаите низ системот.

Достапните податоци укажуваат на континуиран пораст на бројот на евидентирани случаи на насилство врз жените и семејното насилство, што може да се поврзе со зголемена видливост на проблемот, подобро пријавување и поинтензивно институционално постапување. Вкупниот број на евидентирани случаи се зголемува од 1.543 во 2022 година, на 1.601 во 2023 година, и 1.836 во 2024 година.

Податоците според пол и возраст покажуваат дека жените – полнолетни жртви доминираат во вкупната структура на пријавените случаи во сите три години, што е во согласност со родовата димензија на насилството опфатено со Истанбулската конвенција. Истовремено, присуството на малолетни жртви, и од машки и од женски пол, укажува на потребата од континуирано јакнење на механизмите за заштита на децата сведоци и жртви на семејно насилство.

Во однос на облиците на насилство, податоците покажуваат дека психолошкото и физичкото насилство се најзастапени во сите години, при што е забележлив пораст на психолошкото насилство во 2023 и 2024 година. Ова укажува на зголемено препознавање и пријавување на нематеријалните форми на насилство, кои традиционално се потешко детектибилни. Бројот на евидентирани случаи на сексуално и економско насилство останува релативно низок, што може да укажува на предизвици во пријавувањето и докажувањето на овие облици на насилство.

Податоците за привремените мерки на заштита укажуваат на значителен број на предложени мерки од страна на центрите за социјална работа, како и висок број на изречени мерки од судовите, што укажува на активна улога на социјалните служби и судството во итната заштита на жртвите. Истовремено, намалувањето на вкупниот број на предложени и изречени мерки во 2024 година бара дополнително следење и анализа во контекст на институционалните практики и динамиката на пријавување.

Вкупно земено, достапните административни податоци претставуваат значајна основа за следење на случаите низ институционалниот систем, а понатамошното унапредување на интегрираните системи за прибирање и поврзување на податоците ќе придонесе за поцелосно следење на случаите од пријавување до конечна судска одлука, во согласност со барањата на Истанбулската конвенција.

Во центрите за социјална работа во тек е воспоставување на нов интегриран софтвер за администрирање на социјални парични давања и социјални услуги. Со неговото ставање во употреба ќе се овозможи интеграција на мерките и услугите од системот на социјална заштита, како и миграција на постојните податоци во единствена платформа. По завршување на овој процес, ќе отпочне и воспоставување на

интегрирано прибирање и обработка на податоци релевантни за родово-базираното насилство врз жените и семејното насилство.

Министерството за социјална политика, демографија и млади води интерна статистика за состојбата со жртвите на семејно насилство врз основа на податоци од 30 центри за социјална работа, кои ја покриваат целата територија на државата. За периодот јануари–септември 2025 година, состојбата е следна:

Ново евидентирани жртви на семејно насилство (вкупно): 1.260

- Жени: 92
- Мажи: 173
- Деца (како секундарни жртви): 155

Вкупно сторители: 672

- Мажи: 626
- Жени: 46

Тип на насилство (по евиденција на случаи/жртви):

- Физичко насилство: 447 жртви
- Психолошко насилство: 670 жртви
- Сексуално насилство: 13 жртви
- Економско насилство: 30 жртви

Преземени мерки за заштита:

- Психосоцијална поддршка: 1.210 жртви
- Правна помош и застапување: 954 жртви
- Сместување во засолниште: 31 жртва (со нејзините деца)
- Остварување права од социјална заштита: 56 жртви

Привремени мерки за заштита:

- Предлог-привремени мерки доставени до суд од ЦСР: 817
- Изречени привремени мерки од суд: 642

Дополнително, во рамки на постапувањето по случаи на семејно насилство, евидентирано е:

- Поднесени кривични пријави од ЦСР за непочитување судска одлука (привремена мерка): 66
- Писмени/усни известувања до МВР за постоење оружје кај лица што вршат семејно насилство: 38
- Писмени известувања до институција/правно лице каде сторителот ракува или има пристап до службено огнено оружје: 5

Следењето на случаите на насилство врз жените и семејно насилство (РБН и СН) од пријавување до осуда во Република Северна Македонија се обезбедува преку институционален, мултисекторски и итен систем на постапување, утврден со Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство (ЗСЗНЖСН) и релевантните процесни закони. Во пракса, системот овозможува континуитет на случајот преку поврзување на: МВР → ЦСР → суд (итни/привремени мерки) → извршување и мониторинг (МВР/ЦСР/МЗ) → известување за прекршување → ОЈО → кривична постапка/осуда, со можност за паралелно водење граѓански (мерки) и кривични постапки за ист настан, согласно закон.

1) Влезна точка и иницијализација на случајот: пријава, процена на ризик и активирање на системот

Најчесто, случајот се активира со пријава од жртвата (или друга пријава) до МВР и/или преку ЦСР, по што се иницираат постапки за:

- итни мерки за заштита (член 57 од ЗСЗНЖСН) – по правило на предлог на МВР, кога постои непосредна и сериозна опасност;
- привремени мерки за заштита (член 58 од ЗСЗНЖСН) – најчесто по предлог на ЦСР (ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа), понекогаш и по предлог на жртвата, во согласност со законските услови.

Овој механизам практично осигурува случаите да бидат формализирани преку судски предмет (најчесто во уписник ВПП2, вонпарнична постапка), што создава основа за системско следење низ институции.

2) Итност и приоритетност во судовите: брза распределба, рокови и оперативни мерки за забрзување

Судовите нагласуваат дека предметите за РБН и СН се итни и приоритетни. Како пример за конкретни организациски мерки, Основниот граѓански суд Скопје посочува дека:²

- предметите се распределуваат кај судија веднаш по прием преку АКМИС, без да се чека стандардната распределба;
- судијата постапува веднаш, вообичаено истиот или следниот работен ден започнувајќи со доставата до спротивната страна;
- законски постои рок за одлучување, но во пракса може да има предизвик поради задолжително одржување рочиште за мерките од член 58 и потреба од уредна достава;
- за надминување на забавувањата, судот применува забрзана достава преку службени лица од судот, а не преку поштенска достава (кај овие предмети), со цел скратување на времето од предлог до решение;
- за итните мерки (член 57) се носи решение веднаш/истиот ден без рочиште, бидејќи законската рамка тоа го дозволува токму поради итноста и опасноста.

Овие интерни мерки се значајни затоа што ја зголемуваат следливоста: системот може да ја следи временската линија (прием → распределба → одлука → достава → извршување).

3) Судска одлука како „јадро“ на следењето: достава до надлежни институции и јасни улоги за извршување

Клучниот момент за следење е донесувањето судско решение за итни или привремени мерки, по што судовите доследно наведуваат дека:

- решението се доставува до странките (предлагач, противник), и до институциите надлежни за извршување на мерките;
- согласно закон, извршувањето на мерките во зависност од видот е во надлежност на МВР, Министерството за здравство (за задолжително лекување) и ЦСР (следење/поддршка/координација);
- судот може да побара известувања за извршувањето на мерките од надлежните органи.

² согласно известувањето од судовите да стои

Ова создава институционална „траса“ – случајот не останува само во судот, туку се „распделува“ во системот за извршување и мониторинг.

4) Механизми за следење на извршувањето на мерките: улога на ЦСР и известување до судот

Повеќе судови наведуваат дека ЦСР има централна улога во мониторингот на извршувањето на привремените мерки, и дека тоа следење се материјализира преку:

- редовни известувања до судот за текот и ефектите од спроведувањето на мерките;
- активности како разговор со жртвата, увид во домот, стручно-советодавна работа, поддршка за рехабилитација и реинтеграција, проценка за потреба од продолжување, измена или прекин на мерките.

Ова експлицитно го наведуваат Основниот суд Радовиш и Основниот суд Винаца, при што подвлекуваат дека следењето е возможно само со институционален и мултисекторски пристап, а во пракса се реализира токму преку извештаи/известувања од ЦСР за спроведувањето и ефектите на мерките.

Слично, Основниот суд Велес го нагласува законскиот механизам: ЦСР го следи извршувањето и го известува судот; судот може по предлог да продолжи/укине/измени мерка; одлуките се доставуваат до релевантните институции за извршување.

5) Поврзување со кривичниот систем: непочитување мерки, известување и поднесување кривични пријави

За да се обезбеди следење „до осуда“, особено значајно е што системот има вграден мост меѓу граѓанските мерки и кривичното гонење:

- Основен суд Крива Паланка наведува дека жртвата го известува ЦСР за непочитување/прекршување на мерките; а ЦСР има обврска да поднесе кривична пријава против сторителот за непочитување судска одлука за мерка.
- Во одговорот од Основниот суд Штип (покривајќи прашање 8 и 54) се објаснува дека по известување од ЦСР дека мерките не се почитуваат/се прекршуваат, судот веднаш го известува ОЈО, имајќи предвид дека во граѓанска постапка судот нема надлежност за дејствија по службена должност без предлог, а кривичното гонење е во домен на обвинителството.
- Во пракса, кога има нов акт на насилство за време на важечки мерки, може да следи нов предлог за мерки и паралелно кривична постапка, што овозможува континуирано следење на повторувањето и ескалацијата.

Ова е суштински механизам за GREVIO-прашањето: обезбедува системот да не заврши само со мерка, туку да има патека и кон кривична одговорност кога е потребно.

6) Координација и поделба на надлежности (практичен пристап по судови)

Неколку судови експлицитно наведуваат дека следењето од пријавување до осуда е распределено по надлежности:

- Основен суд Кавадарци и Основен суд Кичево нагласуваат дека следењето низ сите фази е пред сè во надлежност на ЦСР и МВР, кои често се и подносител на предлози за мерки, а во дел од мерките учествува и Министерството за здравство.
- Основен суд Неготино наведува дека одлуките со кои се санкционираат сторители се доставуваат до МВР и ЦСР, што го олеснува институционалното следење и координацијата за понатамошно постапување.
- Основен суд Кратово дава важна системска забелешка: судот води евиденција за предмети што се оформуваат по обвинителни предлози и ги објавува правосилните одлуки (анонимизирани), но не е орган кој може самостојно да обезбеди следење на „целата патека“ без меѓуинституционална размена – што индиректно упатува на потреба од посилни интегрирани механизми и интероперабилност.

7) Практична следливост во судска администрација: предмети, регистри и документирана трага

Иако не сите судови имаат исти технички можности, во најголем дел се нагласува дека предметите се заведуваат во системи (најчесто АКМИС) и уписници (ВПП2), што создава административна трага за:

- прием на предлог и негово распределување;
- рочишта и процесни дејствија;
- донесување, достава и правна сила на одлуката;
- изречени мерки и нивно времетраење;
- комуникација со институциите надлежни за извршување и следење (МВР/ЦСР/МЗ);
- известувања за прекршување и поврзување со обвинителството.

8) Заклучно (за тон на одговор кон GREVIO)

Сумирано, системот обезбедува следење на случаите преку двојна патека:

1. заштитна (итни/привремени мерки) – со итни судски постапки, задолжителна достава, извршување од надлежни институции и мониторинг од ЦСР; и
2. казнена (кривично гонење/осуда) – преку механизми за известување и поднесување кривични пријави при прекршување мерки или повторување насилство, со вклучување на ОЈО и кривичниот судски систем.

Со тоа се создава основа случаи да бидат следени од пријавување, преку судска интервенција и извршување мерки, до понатамошно гонење и осуда, во согласност со начелата на Истанбулската конвенција.

Во насока на надминување на постојните предизвици поврзани со фрагментираноста и неусогласеноста на административните податоци, со поддршка на Фондот за население на Обединетите нации (УНФПА) беше спроведен процес на мапирање на постојните системи за прибирање податоци за родово-базирано насилство и семејно насилство, како и развој на Модел за интегрирано прибирање и анализа на податоци. Предложениот модел ги дефинира заедничките индикатори, институционалните влезни точки и минималниот сет на податоци што треба да се прибираат од страна на полицијата, центрите за социјална работа, здравствените установи, јавните обвинителства и судовите. Моделот беше разгледан и прифатен од страна на Националното координативно тело за спроведување на Истанбулската конвенција и претставува основа за понатамошна институционализација на интегриран систем за податоци, во согласност со член 10 од Конвенцијата.

ДЕЛ II: Информации за спроведување на избрани одредби во приоритетните области во областа на превенција, заштита и гонење

По идентификувањето на хоризонталните развои и системските мерки во Дел I од овој извештај, во Дел II се презентираат подетални информации за спроведувањето на избрани одредби од Истанбулската конвенција во приоритетните области на превенција, заштита и гонење, во согласност со фокусот на Првата тематска рунда на евалуација на GREVIO – *„Градење доверба преку обезбедување поддршка, заштита и правда“*.

Овој дел дава подлабок увид во конкретните мерки, активности и институционални практики преземени од страна на надлежните органи, со посебен акцент на тоа како тие придонесуваат кон:

- спречување на сите форми на насилство врз жените и семејното насилство,
- зајакнување на заштитата и поддршката на жртвите,
- обезбедување ефективно гонење и санкционирање на сторителите, во согласност со принципите на должно внимание, родова еднаквост и човекови права.

Во рамки на Дел II, одговорите се структурирани по релевантни членови од Конвенцијата и се засноваат на информации доставени од надлежните институции, вклучително и Министерството за внатрешни работи, Министерството за социјална политика, демографија и млади, Министерството за правда, судовите и други релевантни чинители. Притоа, посебно внимание се посветува на практичната имплементација, меѓусекторската соработка и мерките кои имаат директно влијание врз превенцијата, заштитата и пристапот до правда за жените и девојчињата.

Член 12: Општи обврски

9. Ве молиме наведете информации за сите мерки за примарна превенција што имаат за цел да променат менталитети и ставови во однос на насилството врз жените и да се намали изложеноста на жените на родово базирано насилство преку:

- а. справување со штетните родови стереотипи и предрасуди, обичаи и традиции засновани на идејата за инфериорност на жените;*
- б. справување со зголемената изложеност на родово базирано насилство од страна на жените и девојчињата кои се изложени на ризик од интерсекциска дискриминација;*
- в. охрабрување на сите членови на општеството, вклучувајќи ги мажите и момчињата, активно да придонесуваат за спречување на сите форми на насилство врз жените опфатени со Истанбулската конвенција и промовирање на јакнењето на жените и девојчињата во сите области од животот, особено нивното учество во политиката на сите нивоа и на пазарот на трудот.*

Во согласност со член 12 од Истанбулската конвенција, Република Северна Македонија, преку Министерството за внатрешни работи (МВР), спроведува континуирани, систематски и повеќеслојни мерки за примарна превенција, насочени кон промена на општествените ставови, менталитети и модели на однесување кои придонесуваат кон насилство врз жените, како и кон намалување на изложеноста на жените и девојчињата на родово-базирано насилство.

Превентивната улога на МВР е составен дел од интегрираниот пристап кон борбата против родово-базираното насилство и се реализира преку:

- кампањи за јавно информирање и подигање на свеста,
- полициско работење во заедницата,
- вградување на превентивни и родово-сензитивни содржини во почетната и континуираната обука на полициските службеници,
- партнерска соработка со други институции, единиците на локалната самоуправа и граѓанските организации.

Организациските единици за превенција во сите Сектори за внатрешни работи континуирано, во рамките на своите годишни програми и месечни планови за работа, планираат и реализираат превентивни мерки и проектни активности во соработка со други институции, организации и останати релевантни субјекти на локално ниво, вклучително министерства, единици на локална самоуправа, невладини организации и центри за социјална работа.

Како приоритетни теми за спроведување на превентивните активности се определени:

- семејното насилство,
- сексуалното вознемирување и насилството на јавни места,
- насилството во образовни процеси и при вработување,
- трговијата со жени и девојчиња.

Во тој контекст, реализирани се бројни и разновидни превентивни активности, меѓу кои:

- Пилот-проект „Право на град за сите“, кој се однесува на превенција на насилство врз жените и девојчињата и отворање на прашањето за еднаков и безбеден пристап до јавните простори. Целта на проектот е намалување на родовите нерамноправности при користење на јавните простори, утврдување на сеопфатни политики преку партиципативно носење одлуки, ревитализација на јавниот простор и унапредување на безбедноста во урбаната средина. Во рамките на проектот е реализирана прошетка за оценување на безбедноста, како дел од поширока студија која ги анализира степенот и различните димензии на насилството врз жените во јавниот простор, со фокус на перцепциите на жените за нивната безбедност, влијанието врз нивниот секојдневен живот, обличите на насилство со кои се соочуваат и стратегиите што ги развиваат за справување со насилството. Оваа активност е дел од глобалната кампања „16 дена активизам против родово-базирано насилство“.
- Трибини и јавни дискусии за препознавање на насилството врз жените и девојчињата, охрабрување за пријавување и барање помош, како и информирање за законската одговорност за овој вид насилство. Како целни групи се опфатени млади во училиштата, како и граѓани од сите возрасни групи, во соработка со невладини организации и центрите за социјална работа.
- Едукативни предавања на тема „Трговија со луѓе“, насочени кон учениците од средните училишта, со фокус на подигање на свеста за методите кои ги користат трговците со луѓе, ризиците за младата популација и начините за заштита од станување жртви на овие криминални активности.
- Театарска претстава „Да не биде доцна“, насочена кон укажување на значењето на навремено препознавање на насилството и спречување на долгорочните последици кои тоа ги има врз децата и семејството.
- Средби со граѓани (СПГ), на кои се дискутира за заштита од насилство врз жените, почитување на човековите права и промоција на родовата еднаквост.

- Учество на полициски службеници на обуки и работилници за јакнење на капацитетите за постапување во случаи на насилство врз жени и девојчиња, со посебен акцент на родово-сензитивен пристап и соодветен третман и поддршка на жртвите.
- Изработка и дистрибуција на флаери и постери за подигање на јавната свест и информирање на граѓаните за заштитата од насилство врз жените и семејното насилство, како и за достапните механизми за пријавување и поддршка.

Член 14: Образование

10. Ве молиме наведете неколку примери за ветувачки програми, материјали или иницијативи за настава или превенција за употреба во формалното образование (од предучилишно до високо образование) кои:
- а. едуцирајте ги децата и младите за еднаквоста меѓу жените и мажите, правото на личен интегритет, меѓусебно почитување и ненасилно решавање на конфликти во меѓучовечките односи, вклучувајќи го и поимот за слободно дадена согласност;
 - б. да се справат со некои или сите форми на родово базирано насилство врз жените и девојчињата опфатени со Истанбулската конвенција;
 - в. да го промовираат вклучувањето на дигиталната писменост и безбедноста на интернет во формалните наставни програми како што е предвидено во Општата препорака бр. 1 на GREVIO за дигиталната димензија на насилството врз жените;
 - г. да се осигурат дека наставниот материјал што се користи во училиштето не пренесува негативни родови стереотипи за жените и мажите од сите возрасти;
 - д. нудат прилагодени интервенции насочени кон спречување на родово базирано насилство и јакнење на сите девојки, вклучително и оние кои се изложени на ризик од интерсекциска дискриминација.

Во согласност со член 14 од Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство (Истанбулска конвенција), Република Северна Македонија презема континуирани и системски мерки во рамките на формалното образование – од предучилишно, основно и средно, до високо образование – со цел:

- да се едуцираат децата и младите за еднаквоста меѓу жените и мажите, правото на личен интегритет, меѓусебното почитување и ненасилното решавање на конфликти во меѓучовечките односи, вклучително и поимот за слободно и информирано дадена согласност;
- да се адресираат различните форми на родово-базирано насилство врз жените и девојчињата опфатени со Истанбулската конвенција;
- да се промовира дигиталната писменост и безбедноста на интернет како составен дел од наставните програми, во согласност со Општата препорака бр. 1 на GREVIO за дигиталната димензија на насилството врз жените;
- да се обезбеди дека наставните материјали што се користат во училиштата не пренесуваат негативни, дискриминаторски или стереотипни претстави за родовите улоги;
- да се понудат прилагодени и инклузивни интервенции насочени кон спречување на родово-базираното насилство и јакнење на девојчињата, вклучително и оние кои се изложени на ризик од интерсекциска дискриминација.

Министерството за внатрешни работи, преку Центарот за обука на полицијата, обезбедува специјализирани едукативни модули за кадети и полициски службеници кои опфаќаат теми поврзани со родова еднаквост, постапување ориентирано кон жртвите, заштита на човековите права и дигитална безбедност. Овие модули се насочени кон унапредување на професионалните компетенции на полициските службеници за препознавање, превенција и соодветно постапување во случаи на родово-базирано насилство, вклучително и насилство во дигиталната сфера.

Покрај интерните обуки, Министерството за внатрешни работи остварува соработка со образовните институции преку учество во едукативни семинари и активности во училиштата, со цел подигање на свеста кај учениците за ненасилно однесување, меѓусебно почитување, родова еднаквост и безбедно користење на интернет и дигитални алатки.

Во периодот 2024–2025 година (до септември 2025), Министерството за образование и наука реализираше низа значајни активности насочени кон интегрирање на принципите на еднаквост, недискриминација, превенција од насилство и јакнење на менталното здравје во формалното образование.

Во таа насока:

- Изработени се нови наставни програми во основното образование, особено за VII и VIII одделение, кои се базираат на принципите на рамноправност, инклузивност и интеркултурност, согласно ревидираната Концепција за основно образование.
- Изработени се нови наставни програми за I година средно гимназиско образование, кои ги вклучуваат истите вредносни принципи и промовираат почитување на различностите, ненасилна комуникација и социјална одговорност.
- Донесен е нов Закон за учебници во основното и средното образование, со цел унапредување на квалитетот на учебниците, вклучително и од аспект на родова еднаквост и елиминирање на стереотипи.
- Врз основа на новиот закон, донесена е нова Методологија за вреднување на учебници (бр. 18-5577/1 од 10.4.2025 година), изработена на предлог на Бирото за развој на образованието и Центарот за средно стручно образование, со вградени критериуми за еднаквост и недискриминација.
- Изработени се целосно нови учебници за VII одделение и I година средно гимназиско образование, а започната е постапка за изработка на нови учебници за VIII одделение.
- Реализирани се активности за сензибилизација на наставници и родители за сеопфатно сексуално образование (ССО), како и обуки за наставници за реализација на програмата за ССО како слободен изборен предмет во IX одделение.
- Обучени се сите стручни соработници од основните и средните училишта на тема „Унапредување на менталното здравје кај учениците“, со цел зајакнување на постоечката мрежа за поддршка и превенција од насилство.
- Во соработка со Светската здравствена организација, ревидирана е наставната програма за слободниот изборен предмет „Учам за моето здравје“ за IV и V одделение, изработена е нова наставна програма за VI и VII одделение, како и прирачник за наставници за VII одделение.

Преку овие наставни содржини, учениците се едуцираат за теми како што се ментално здравје, емоционална писменост, справување со стрес, меѓусебно почитување, лични граници, дигитална безбедност и превенција од насилство, со што образовниот

систем придонесува кон долгорочна примарна превенција од родово-базирано насилство.

Член 15: Обука на професионалци

11. Ве молиме пополнете ги табелите I и II вклучени во Додатокот, со цел да се обезбеди сеопфатен преглед на професионалните групи кои добиваат почетна и континуирана стручна обука за различните форми на насилство врз жените и семејното насилство. Ве молиме наведете ја фреквенцијата, обемот на обуката и дали истата е задолжителна.

Согласно Годишниот план на Секторот за еднакви можности, Одделението за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство, со техничка поддршка на Британската амбасада и Канцеларијата на УНФПА, а во организација на ЈУ Завод за социјални дејности, во текот на 2025 година беа реализирани четири тродневни основни обуки за работа со жени жртви на насилство и семејно насилство, преку мултисекторски пристап, наменети за стручни лица од центрите за социјална работа.

Реализирани основни обуки

1. Охрид – Хотел „Белви“ (24–26 февруари 2025 година)

Учествуваа стручни лица од 8 центри за социјална работа: Охрид, Струга, Битола, Гостивар, Тетово, Кичево, Ресен и Дебар.

Професионален профил:

- 15 социјални работници
- 5 психолози
- 4 педагози
- 3 правници

Вкупно 27 учесници (18 жени и 9 мажи).

2. Хотел „Глориус“ (10–12 март 2025 година)

Учествуваа стручни лица од 9 центри за социјална работа: Скопје, Тетово, Свети Николе, Крушево, Куманово, Демир Хисар, Кавадарци, Неготино и Веница.

Професионален профил:

- 12 социјални работници
- 2 психолози
- 3 педагози
- 1 специјален педагог
- 5 правници
- 2 дефектолози
- 1 економист

Вкупно 26 учесници (23 жени и 3 мажи).

3. Велес – Хотел „Глориус“ (7–9 април 2025 година)

Учествуваа стручни лица од 7 центри за социјална работа: Скопје, Велес, Битола, Македонски Брод, Кратово, Куманово и Крива Паланка.

Професионален профил:

- 14 социјални работници
- 2 психолози
- 2 педагози
- 6 правници
- 1 дефектолог
- 1 социолог

Вкупно 26 учесници (21 жена и 5 мажи).

4. Струмица – Хотел „Сириус“ (19–21 мај 2025 година)

Учествуваа стручни лица од 9 центри за социјална работа: Пробиштип, Кочани, Радовиш, Струмица, Гевгелија, Валандово, Делчево, Берово и Штип.

Професионален профил:

- 13 социјални работници
- 3 психолози
- 2 педагози
- 8 правници
- 1 дефектолог

Вкупно 27 учесници (14 жени и 13 мажи).

Вкупен опфат – четири основни обуки

Вкупно беа опфатени 106 стручни лица, и тоа:

- 55 социјални работници (45 жени, 10 мажи)
- 12 психолози (10 жени, 2 мажи)
- 10 педагози (6 жени, 4 мажи)
- 22 правници (12 жени, 10 мажи)
- 4 дефектолози (4 жени)
- 1 економист (1 жена)
- 1 специјален педагог (1 жена)
- 1 социолог (1 жена)

Вкупно: 80 жени и 26 мажи.

Обуки за мултисекторски тимови

Покрај основните обуки, беа реализирани и обуки за мултисекторски тимови, составени од стручни лица од центрите за социјална работа, полициски службеници, здравствени работници и граѓански организации.

Вкупно беа опфатени 85 учесници, и тоа:

- Штип (12.06.2025) – 15 учесници (12 жени, 3 мажи) од Штип, Пробиштип, Делчево и Винаца
- Скопје (17.06.2025) – 17 учесници (12 жени, 5 мажи)
- Битола (20.06.2025) – 26 учесници (21 жена, 5 мажи) од Битола, Кривогаштани, Прилеп, Струга, Кичево, Охрид и Дебар
- Куманово (23.06.2025) – 17 учесници (9 жени, 8 мажи) од Куманово, Крива Паланка, Кратово и Тетово
- Тетово (24.06.2025) – 10 учесници (7 жени, 3 мажи) од Тетово, Кичево и Гостивар

Овие обуки имаа за цел зајакнување на мултисекторската соработка и унапредување на координираното постапување во случаи на родово-базирано и семејно насилство.

Министерството за внатрешни работи ја институционализира и почетната и континуираната стручна обука за насилство врз жените и семејно насилство. Обуките се реализираат преку Полициската академија и Центарот за обука, во соработка со UN Women, Мисијата на ОБСЕ, академски институции и граѓански организации.

Почетна обука за кандидати за полицајци

Во рамките на наставната програма за основна обука на полицаец, обуката за постапување во случаи на родово-базирано и семејно насилство е задолжителна за сите кандидати и вклучува:

- „Родова еднаквост“ – 4 часа
- „Преземање мерки и активности во врска со семејно насилство (обезбедување родово сензитивни услуги)“ – 12 часа

Дополнителни обуки (генерација 2024/2025)

Кандидатите за полицајци од генерацијата 2024/2025 дополнително следеа едnodневна специјализирана обука за постапување по пријави за родово-базирано и семејно насилство, со поддршка на ОБСЕ (Виена) и предавачи од Факултетот за безбедност, полиција и здружението ХОБС.

Обуката опфати теми за:

- род, еднаквост и насилство против жените;
- форми на родово-базирано насилство (физичко, психолошко, економско, сексуално и дигитално);
- динамика на насилството и законска рамка;
- искуства на жртви и пристап ориентиран кон жртвата;
- проценка на ризик, секундарна виктимизација и планирање мерки за заштита.

Континуирана обука (генерација 2025/2026)

Генерацијата кандидати за полицајци 2025/2026, која ја започна обуката во август 2025 година, покрај редовната наставна програма, следеше и дополнителна обука на тема „Дискриминација, говор на омраза и насилство од омраза“, спроведена во рамки на проект за поддршка на владеењето на правото финансиран од Европската Унија.

Развој на специјализирани наставни програми

Со поддршка на Мисијата на ОБСЕ во Скопје, преку формирана работна група, Центарот за обука изработи наставна програма за водење интервјуа со ранливи категории жртви, со посебен фокус на жени жртви на семејно насилство. Спроведена е обука за обучувачи, а по усвојувањето на програмата следува имплементација преку редовни обуки.

Во насока на системско јакнење на капацитетите на професионалците кои постапуваат во случаи на родово-базирано и семејно насилство, со поддршка на Фондот за население на Обединетите нации (УНФПА) беше воспоставен првиот национален ростер на сертифицирани обучувачи за родово-базирано насилство и мултисекторски пристап. Во периодот 2023–2024 година, преку обуки за обучувачи (Training of Trainers), беа сертифицирани 33 професионалци од релевантните институции и граѓански организации, вклучително Министерството за социјална политика, демографија и млади, Министерството за внатрешни работи, Министерството за здравство, Министерството за правда, центрите за социјална работа, Академијата за судии и јавни обвинители и граѓанскиот сектор.

Во продолжение, во 2024 и 2025 година, преку каскадни мултисекторски обуки и институционализирани програми за стручно усовршување, беа обучени над 100 професионалци од сите центри за социјална работа, како и членови на мултисекторските тимови на локално ниво. Дополнително, материјалите за обука беа интегрирани во националната е-платформа за обуки на Институтот за социјални дејности, со што се обезбедува одржливост и континуитет на обуките, во согласност со обврските од член 15 од Истанбулската конвенција.

Член 15: Обука на професионалци

12. Ве молиме наведете дали експертизата на организациите за права на жените или специјализираните служби за поддршка е интегрирана во дизајнот и/или спроведувањето на обуката.

Експертизата на организациите за права на жените и специјализираните служби за поддршка е систематски интегрирана и во дизајнот и во спроведувањето на обуките за професионалци кои постапуваат со жени жртви на родово-базирано насилство и семејно насилство.

Согласно Годишниот план на Секторот за еднакви можности, Одделението за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство, со техничка

поддршка на Британската амбасада и Канцеларијата на УНФПА, а во организација на ЈУ Завод за социјални дејности, Министерството за социјална политика, демографија и млади организираше четири тродневни основни обуки за работа со жени жртви на насилство и семејно насилство преку мултисекторски пристап за стручните лица од центрите за социјална работа.

Овие обуки беа реализирани во:

- Хотел „Белви“, Охрид (24–26 февруари 2025 година),
- Хотел „Глориус“, (10–12 март 2025 година),
- Хотел „Глориус“, Велес (07–09 април 2025 година),
- Хотел „Сириус“, Струмица (19–21 мај 2025 година).

Во рамките на обуките, содржините и методологијата беа развиени и реализирани со активно учество на експерти од специјализирани организации за заштита на жени жртви на насилство, при што беа вклучени:

- искуства од директна работа со жртви,
- пристап ориентиран кон жртвата,
- практични примери за интервенција, проценка на ризик и планирање на заштита,
- аспекти поврзани со секундарна виктимизација и почитување на достоинството и автономијата на жртвите.

Дополнително, Министерството за социјална политика, демографија и млади, во соработка со Фондот за население на Обединетите нации (УНФПА) и Хелсиншкиот комитет за човекови права, а со финансиска поддршка од Британската амбасада во Скопје, реализираше пет еднодневни обуки наменети за членовите на мултисекторските тимови составени од:

- стручни лица од центрите за социјална работа,
- полициски службеници,
- здравствени работници,
- претставници на граѓански организации.

Овие обуки беа одржани во Штип, Скопје, Битола, Куманово и Тетово и беа насочени кон:

- јакнење на меѓусекторската соработка,
- унапредување на заедничкото разбирање на улогите на институциите и граѓанскиот сектор,
- интегрирање на знаењата и практиките на женските организации и специјализираните сервиси во институционалното постапување.

Преку ваквиот пристап, експертизата на организациите за права на жените и специјализираните служби за поддршка придонесува кон квалитетот, релевантноста и практичната применливост на обуките, како и кон зајакнување на родово-сензитивниот и жртво-ориентиранот пристап во системот за спречување и заштита од родово-базирано насилство и семејно насилство.

Член 16: Превентивна интервенција и програми за третман

- 13. Ве молиме наведете информации за преземените мерки за зголемување на бројот на достапни програми за превентивна интервенција и третман за сторители на семејно и сексуално насилство, како за доброволно, така и за задолжително присуство.*

Член 16: Превентивна интервенција и програми за третман

- 14. Ве молиме наведете информации за преземените мерки за:*
- а. зголемување на бројот на мажи и момчиња кои посетуваат програми за сторители на семејно и сексуално насилство*
 - б. осигурување дека програмите за сторители ги применуваат стандардите за најдобра пракса*
 - в. обезбедување на безбедноста на жртвите и соработка со специјализирани служби за поддршка*
 - г. следење и оценување на резултатите од програмите*

Преку судски одлуки, активности на центрите за социјална работа и превентивни интервенции на Министерството за внатрешни работи, мажите сторители се системски упатуваат кон програми за третман. Дополнително, во рамките на превентивните и едукативни активности, се промовира одговорноста на мажите и момчињата за ненасилно однесување и справување со конфликтите.

Програмите за третман се спроведуваат согласно законски пропишани процедури, професионални стандарди и етички принципи. Во нивната имплементација се вклучени стручни лица (психолози, социјални работници, психијатри) кои работат со јасна методологија, фокусирана на:

- разбирање на динамиката на насилството,
- преземање одговорност од страна на сторителот,
- спречување на повторна виктимизација.

Безбедноста на жртвите е приоритет во сите интервенции кон сторителите. Програмите за третман се спроведуваат паралелно и независно од услугите за поддршка на жртвите, при што центрите за социјална работа и специјализираните сервиси ги следат ризиците и известуваат за евентуално непочитување на мерките.

Извршувањето и ефектите од изречените мерки се следат преку:

- извештаи од центрите за социјална работа,
- информации од здравствените установи,
- известувања до судовите за почитување или прекршување на мерките.

Овие податоци претставуваат основа за понатамошни одлуки, продолжување или измена на мерките, како и за подобрување на системските решенија.

Министерството за внатрешни работи активно учествува во мултиагенциски протоколи и механизми за соработка со судството, јавното обвинителство, центрите за социјална работа и граѓанските организации. Полицијата има законски утврдена улога како партнер во системот за управување со случаи на родово-базирано насилство и семејно насилство, како и во постапките за изрекување и спроведување на итни мерки за заштита.

Во рамките на овие механизми, полицијата учествува во:

- размена на информации со надлежните институции,
- навремено постапување по пријави за насилство,
- поднесување предлози за итни мерки за заштита,
- следење и спроведување на судските одлуки.

Дополнително, Прирачникот за постапување на полицијата во случаи на родово-базирано насилство и семејно насилство промовира родово-сензитивен и жртво-ориентиран пристап, со посебен акцент на:

- почитување на достоинството и безбедноста на жртвите,
- избегнување на секундарна виктимизација,
- препознавање на ризиците и динамиката на насилството,
- обезбедување координирана институционална реакција во соработка со останатите надлежни субјекти.

Овој пристап придонесува кон поефикасна заштита на жртвите и кон усогласување на полициското постапување со стандардите утврдени со Истанбулската конвенција.

Член 18: Општи обврски

15. Ве молиме наведете информации за сите механизми, структури или мерки за соработка меѓу повеќе агенции кои се воспоставени за заштита и поддршка на жртвите на која било форма на родово базирано насилство врз жените опфатени со Истанбулската конвенција.

Во Република Северна Македонија е воспоставен мултисекторски и меѓуинституционален систем за заштита и поддршка на жртвите на родово-базирано насилство и семејно насилство.

а. Вклучени државни агенции

Во функционирањето на овие механизми се вклучени:

- Министерството за внатрешни работи,
- судовите и јавното обвинителство,
- центрите за социјална работа,
- здравствените установи,
- Министерството за социјална политика, демографија и млади,
- Министерството за здравство,
- единиците на локалната самоуправа,

- образовните институции (во делот на превенција).

б. Вклучување на специјализирани услуги од граѓанскиот сектор

Механизмите за соработка вклучуваат специјализирани услуги за поддршка обезбедени од граѓански организации, особено организации за права на жените, кои обезбедуваат:

- психосоцијална поддршка,
- правна помош,
- советување,
- засолништа и кризна интервенција.

в. Родово-сензитивен и пристап ориентиран на жртвата

Сите механизми функционираат врз основа на родово-сензитивен пристап, со јасно поставен приоритет на:

- безбедноста на жените и девојчињата,
- нивното јакнење и автономија,
- пристап ориентиран кон жртвата,
- избегнување на секундарна виктимизација.

г. Финансиски и човечки ресурси

Активностите се финансираат преку:

- државниот буџет,
- буџетите на локалната самоуправа,
- меѓународна донаторска поддршка.

Човечките ресурси вклучуваат обучени професионалци од различни сектори, кои редовно посетуваат обуки и надградби на капацитетите.

д. Евалуација на исходот и влијанието

Ефективноста на механизмите се следи преку:

- институционални извештаи,
- судска и административна евиденција,

- мултисекторски состаноци и анализи,
- извештаи подготвени во соработка со меѓународни организации.

Министерството за внатрешни работи активно учествува со свои претставници во Координативното тело за следење на Акцискиот план 2024–2026 година за спроведување на Програмата за одржлив развој и децентрализација 2021–2026 година на Министерството за локална самоуправа. Преку ова тело се обезбедува меѓуинституционална координација и усогласување на политиките и мерките насочени кон унапредување на локалните услуги и заштита на ранливите групи, вклучително и жртвите на родово-базирано насилство и семејно насилство.

Во рамките на наведената програма, Министерството за внатрешни работи учествува во спроведувањето на Активност 3.2.121, која се однесува на: *„Проширување на мрежата на специјализирани советувајќишта за жени жртви на насилство и семејно насилство и специјализирани советувајќишта за психо-социјален третман на сторители на семејно насилство, согласно стандардите на Истанбулската конвенција.“*

Оваа активност има за цел да придонесе кон:

- унапредување на пристапот до специјализирани и квалитетни услуги за поддршка на жртвите,
- воспоставување и зајакнување на програми за психо-социјален третман на сторителите со цел превенција од повторување на насилството,
- обезбедување на интегриран и координиран пристап помеѓу институциите на национално и локално ниво.

Согласно податоците презентирани на последниот работен состанок на Координативното тело во текот на 2024 година, во Скопскиот регион се формирани вкупно три (3) специјализирани советувајќишта, од кои:

- две (2) советувајќишта за жени жртви на насилство и семејно насилство, и
- едно (1) советувајќиште за психо-социјален третман на сторители на семејно насилство.

Формирањето на овие советувајќишта претставува конкретен напредок во јакнењето на локалната мрежа на услуги и во исполнувањето на обврските на државата согласно Истанбулската конвенција, со активна улога и придонес на Министерството за внатрешни работи во рамките на мултисекторскиот пристап.

Член 18: Општи обврски

16. Ве молиме детално наведете дали таквите механизми или структури за соработка воспоставени за обезбедување услуги за поддршка за специфична форма на насилство опфатена со Истанбулската конвенција се засноваат на правен или политички документ што се залага за или бара такви пристапи.

Во рамки на унапредувањето на координираниот и жртво-центриран одговор, со поддршка на Фондот за население на Обединетите нации (УНФПА) беше изготвен и усвоен Протокол за меѓусекторска соработка за постапување во случаи на насилство врз жените и семејно насилство (2023). Процесот на изготвување на Протоколот беше инклузивен и партиципативен и опфати над 50 состаноци на пет тематски работни групи со учество на сите релевантни институции и граѓански организации. Протоколот ги дефинира улогите, одговорностите и механизмите за координација помеѓу полицијата, центрите за социјална работа, здравствените установи, јавните обвинителства, судовите и организациите што обезбедуваат специјализирани услуги за жртвите, со цел навремена заштита, избегнување на секундарна виктимизација и обезбедување континуитет на поддршката.

Во текот на 2023–2025 година, Протоколот беше поддржан со интензивни активности за јакнење на капацитетите на мултисекторските тимови преку обуки и менторство, при што беа обучени над 80 професионалци од сите релевантни сектори, што придонесува кон негова практична примена на национално и локално ниво.

Член 18: Општи обврски

17. Ве молиме објаснете дали сите или некои од услугите за заштита и поддршка што се нудат за жртвите на различните форми на насилство врз жените се обезбедени врз основа на пристап на „едношалтерски систем“.

Во контекст на зајакнување на ефективната мултисекторска координација и обезбедување континуитет на поддршката за жртвите, со поддршка на УНФПА беше изготвен и усвоен Протокол за меѓусекторска соработка за постапување во случаи на родово-базирано насилство и семејно насилство (2023), кој претставува системска

рамка за координирано дејствување на сите релевантни институции и организации. Протоколот е резултат на инклузивен процес со учество на над 50 работни состаноци и пет тематски работни групи, и обезбедува јасни улоги, обврски и механизми за упатување и соработка меѓу институциите.

Член 20: Општи услуги за поддршка

18. Ве молиме наведете информации за програмите и мерките насочени кон обезбедување, преку општи услуги, закрепнување на жртвите на насилство, вклучително и во здравствената и социјалната област, финансиска помош, образование, обука и помош при наоѓање вработување и прифатливо и трајно домување.

Во насока на унапредување на достапноста на општите услуги за поддршка на жртвите на родово-базирано и семејно насилство, со поддршка на УНФПА беа зајакнати капацитетите на граѓански организации за обезбедување психо-социјална поддршка, правна помош и упатување кон релевантни институции на локално ниво, со посебен фокус на региони и заедници со претходно ограничен пристап до вакви услуги.

19. Дали се преземени конкретни мерки за да се обезбеди дека јавните здравствени служби (болници, здравствени центри, други) одговараат на безбедносните и медицинските потреби на жените и девојчињата жртви на сите форми на насилство опфатени со Истанбулската конвенција врз основа на национални/регионални стандардизирани протоколи?

Како значаен исчекор во обезбедувањето на општи услуги за поддршка, во 2024 година беше отворен првиот шелтер центар во Полошкиот регион, со што се надмина долгогодишниот јаз во територијалната покриеност на услугите за жртвите на насилство, нотирана и во Извештајот на GREVIO од 2023 година.

Обезбедувањето на општите услуги за поддршка е системски поврзано со Мултисекторскиот протокол за постапување, со што се обезбедува навремено упатување, координација и континуитет на поддршката помеѓу центрите за социјална работа, здравствените установи, полицијата и граѓанските организации.

Посебно внимание е посветено на обезбедување на општи услуги за поддршка за жени од ранливи групи, вклучително Ромки, жени од рурални средини, жени од етнички малцинства и жени со попреченост, преку теренски активности, локални центри за поддршка и услуги на мајчин јазик.

Во насока на долгорочна одржливост на општите услуги за поддршка, обезбедена е техничка поддршка за лиценцирање на граѓански организации како даватели на услуги, со што тие стануваат дел од националниот систем за заштита и добиваат можност за пристап до јавни средства и институционален надзор.

20. Дали таквите протоколи ја деталзираат постапката за:

- а) идентификување на жртвите преку скрининг;
- б) обезбедување третман за сите медицински потреби на жртвите на поддржувачки начин;
- в) собирање форензички докази и документација;
- г) обезбедување дека на жртвата ѝ се пренесува јасна порака за поддршка;
- д) упатување до соодветните специјализирани служби за поддршка кои се дел од структурата за соработка меѓу повеќе агенции; и
- ѓ) идентификување деца кои можеби биле изложени на семејно насилство или други форми на родово базирано насилство врз жени и девојчиња и им е потребна дополнителна поддршка.

21. Ве молиме наведете информации за воспоставените процедури за документирање и собирање од страна на актерите во јавниот здравствен сектор на форензички докази во врска со жртви на семејно насилство, жртви на сексуално насилство, вклучително и силување, и жртви на осакатување на женски гениталии.

22. Дали сите жени жртви на насилство, без оглед на која било од основите наведени во член 4 став 3 од Истанбулската конвенција, особено жените баратели на азил, жените бегалци, жените мигрантки, жените од национални или етнички малцинства, жените со нерегуларен статус на престој, жените со попреченост и жените ЛГБТИ, можат да имаат корист на еднаква основа од постојните здравствени услуги? Ве молиме опишете ја секоја мерка преземена за намалување на законските или практичните пречки за нивниот пристап до редовни здравствени услуги.

23. Ве молиме наведете информации за преземените мерки за олеснување на идентификацијата и грижата за жртвите на насилство врз жените во институциите за лица со попреченост и за стари лица, како и за лицата во затворените прифатни центри за баратели на азил и за задоволување на нивните потреби за безбедност и заштита.

24. Ве молиме наведете информации за тоа како властите обезбедуваат различни групи жени и девојчиња, меѓу другото жените со попреченост, жените Ромки и другите жени кои припаѓаат на национални или етнички малцинства, жените мигрантки и интерсексуалните лица, да бидат

целосно информирани, да разбираат и слободно даваат согласност за процедури како што се стерилизација и абортус.

Член 22: Специјализирани услуги за поддршка

25. Ве молиме опишете го видот на специјализирани услуги за поддршка наменети за жени жртви на формите на родово базирано насилство опфатени со Истанбулската конвенција (на пр., следење, сексуално вознемирување и семејно насилство, вклучувајќи ја и нивната дигитална димензија, осакатување на женски гениталии, присилен брак, присилна стерилизација, присилен абортус), вклучувајќи ги и оние специјализирани услуги за поддршка што обезбедуваат:

- а) засолништа и/или други форми на безбедно сместување;*
- б) медицинска поддршка;*
- в) краткорочно и долгорочно психолошко советување;*
- г) нега на траума;*
- д) правно советување;*
- е) теренски услуги;*
- ж) телефонска линија за помош;*
- з) други форми на поддршка (на пр. програми за социо-економско јакнење, платформи за онлајн помош итн.).*

Во периодот по основната евалуација на GREVIO, со поддршка на УНФПА, беше значително проширена достапноста на специјализирани услуги за жртвите на родово базирано и семејно насилство, особено во региони каде претходно немаше такви услуги. Како директен одговор на забелешките на GREVIO за недостиг на shelтер капацитети во Полошкиот регион, во 2024 година беше отворен првиот shelтер центар во овој регион, управуван од граѓанската организација Етика – Гостивар, со што се обезбеди географски порамномерна покриеност на специјализираните услуги.

Паралелно, беа поддржани граѓански организации за обезбедување психосоцијална поддршка, засолниште и бесплатна правна помош, како и за нивно лиценцирање и интеграција во државниот систем на услуги, што придонесува кон одржливост и институционализирање на специјализираната поддршка.

Во насока на практична имплементација на член 18 од Конвенцијата и зајакнување на координираната поддршка на жртвите, со поддршка на УНФПА беше изработен и

усвоен Протокол за мултисекторска соработка за постапување во случаи на родово-базирано и семејно насилство (2023), преку инклузивен процес кој вклучи повеќе од 50 работни состаноци на пет интерресорски работни групи. Протоколот обезбедува јасни механизми за упатување, размена на информации и координација помеѓу полицијата, центрите за социјална работа, здравствените установи, правосудните органи и граѓанските организации, со фокус на навремена, континуирана и жртвено-ориентирана поддршка.

Во периодот 2023–2025 година, преку поддршка на УНФПА, беа спроведени мултисекторски обуки и каскадни тренинг-програми, со што се воспостави првиот национален растер на сертифицирани обучувачи за мултисекторски одговор, овозможувајќи институционализирано и одржливо јакнење на капацитетите за примена на член 18 од Конвенцијата.

Во периодот 2023–2025 година, преку поддршка на УНФПА, беа спроведени мултисекторски обуки и каскадни тренинг-програми, со што се воспостави првиот национален растер на сертифицирани обучувачи за мултисекторски одговор, овозможувајќи институционализирано и одржливо јакнење на капацитетите за примена на член 18 од Конвенцијата.

Во насока на унапредување на достапноста на општите услуги за поддршка, во согласност со член 20 од Конвенцијата, со поддршка на УНФПА беше спроведено мапирање на достапните услуги за жртвите на родово-базирано и семејно насилство на локално ниво, вклучително и во рурални и маргинализирани заедници. Процесот овозможи идентификација на постојните празнини во системот и претставуваше основа за планирање на проширување и подобрување на услугите во рамки на новата Национална стратегија 2026–2033.

Во согласност со член 22 од Конвенцијата, со поддршка на УНФПА беа зајакнати и проширени специјализираните услуги за поддршка на жртвите на родово-базирано насилство, вклучително и воспоставување на првиот shelтер центар во Полошкиот регион во 2024 година, со што се адресираше долгогодишен структурен јаз во географската достапност на вакви услуги.

Дополнително, преку поддршка на граѓански организации, беа развиени и унапредени специјализирани психо-социјални и правни услуги за жени од ранливи категории, вклучително и Ромки, жени од рурални средини и жени со попреченост, како и услуги обезбедени на мајчин јазик, што директно придонесува кон исполнување на барањата за пристапност и недискриминација согласно член 22.

Поддршката вклучуваше и јакнење на капацитетите на операторите на СОС линиите преку анализа, препораки и специјализирани обуки, со што се подобрува квалитетот и одржливоста на специјализираните сервиси за итна поддршка.

26. Кој вид специјализирана услуга за поддршка вклучува детски психолози или други професионалци специјализирани за поддршка на деца кои биле изложени на семејно насилство, вклучително и насилство извршено од едниот родител врз другиот?

27. Дали постојат специјализирани услуги за поддршка кои се грижат за специфичните потреби на жените и девојките мигранти или оние кои припаѓаат на национални или етнички малцинства кои се жртви на насилство врз жените, вклучувајќи ги жените и девојките кои бараат азил и оние на кои им е доделен статус на бегалец или меѓународна заштита?

Член 25: Поддршка на жртвите на сексуално насилство

28. Ве молиме наведете дали некоја од услугите подолу е достапна на вашата територија:

- а) центри за упатување за сексуално насилство (на пр. специјализирани услуги за поддршка кои нудат итна медицинска помош, форензички преглед и кризна интервенција за жртвите на сексуално насилство);*
- б) центри за кризни ситуации поврзани со силување (на пр. специјализирани услуги за поддршка кои нудат долгорочно советување, терапија и поддршка на жртвите на сексуално насилство, без оглед на тоа дали сексуалното насилство се случило неодамна или во минатото);*
- в) сите други специјализирани услуги што нудат краткорочна и/или долгорочна медицинска, форензичка и психо-социјална поддршка на жртвите на сексуално насилство.*

Во делот на поддршката за жртвите на сексуално насилство, со поддршка на УНФПА беа јакнати капацитетите на постојните сервиси преку обуки за професионалци од социјалната заштита, здравствениот сектор и граѓанските организации, со фокус на траума-информиран и жртво-ориентиран пристап.

Дополнително, преку анализи и препораки за унапредување на СОС линиите и механизмите за упатување, беше подобрена координацијата помеѓу сервисите кои обезбедуваат итна психосоцијална поддршка, правна помош и здравствени услуги за жртвите на сексуално насилство, во согласност со обврските од член 25 на Конвенцијата.

29. Ве молиме наведете информации за бројот на вакви услуги и бројот на жени и девојки кои се поддржуваат годишно.

30. Ве молиме наведете ги процедурите и временските рамки за собирање и складирање на форензички докази во случаи на сексуално насилство (на пр. постоење на протоколи, употреба на комплети за силување) во надлежните служби.

Собирањето и обезбедувањето на форензички докази во случаи на сексуално насилство се спроведува согласно законски утврдените процедури и под надлежност на Јавниот обвинител. Локалните и регионалните организациски единици за криминалистичка техника постапуваат веднаш по дознавањето за настанот, односно по издадена наредба од надлежен јавен обвинител, со што се обезбедува навремено преземање на сите неопходни истражни дејствија.

Истрагите на местото на настан се спроведуваат без одлагање, со примена на стандардни криминалистичко-технички методи за откривање, фиксирање, подигнување и обезбедување на трагите и доказите релевантни за конкретниот случај. Во процесот на прибирање на форензички докази, по потреба се вклучуваат и надлежни здравствени институции, вклучително клиници и служби за судска медицина, со цел обезбедување на медицинска и форензичка експертиза.

Со целокупната постапка за собирање, чување, обработка и складирање на форензичките докази раководи Јавниот обвинител, кој ги определува конкретните рокови и насоки за постапување, во согласност со законските овластувања. Одделот за форензички испитувања при Министерството за внатрешни работи постапува строго во рамките на утврдените рокови и инструкции, обезбедувајќи интегритет, континуитет и безбедност на доказниот материјал до неговото користење во понатамошната постапка.

31. Ве молиме опишете ги сите применливи критериуми за пристап за користење на овие услуги (на пр. поврзаност со национално здравствено осигурување, статус на живеалиште, претходно пријавување на случајот во полиција, друго).

Во Република Северна Македонија, кривичните дела поврзани со сексуално насилство се регулирани со Кривичниот законик и се гони по службена должност.

Постапувањето на надлежните органи во случаи на сексуално насилство не е условено од исполнување на какви било административни, социјални или статусни критериуми од страна на жртвата.

Истрагите и преземањето на мерки од страна на Министерството за внатрешни работи се спроведуваат независно од:

- поседување или непоседување на здравствено осигурување;
- регулиран или нерегулиран статус на престој во Република Северна Македонија;
- државјанство, национална или етничка припадност;
- претходно пријавување на случаи на насилство во полиција од страна на истата жртва;
- возраста, попреченост или друг личен статус на жртвата.

Пристапот до полициска заштита, истражни дејствија и прибирање на докази се обезбедува на сите жртви на сексуално насилство на еднаква основа, во согласност со начелото на недискриминација и со обврските што произлегуваат од Истанбулската конвенција. Пријавувањето на кривичното дело може да биде извршено од самата жртва, од друго лице или институција, а во одредени случаи и по службена должност, врз основа на дознавање за сторено кривично дело.

Понатаму, преземањето на итни мерки за заштита, обезбедување на форензички докази и упатување кон соодветни здравствени и други надлежни институции не е условено со претходна формална пријава, туку се води од проценката на ризик и потребата за заштита на жртвата.

Со ваквиот пристап се обезбедува дека сите жртви на сексуално насилство имаат навремен, непречен и еднаков пристап до заштита и постапки, без дополнителна виктимизација и без административни бариери.

Член 31: Старателство, права на посета и безбедност

32. Ве молиме наведете дали според националното законодавство, инцидентите на насилство опфатени со Конвенцијата мора да се земат предвид при утврдувањето на правата на старателство и посета на децата. Доколку е тоа случај, ве молиме појаснете до кој степен овие одредби:

а. експлицитно наведете го семејното насилство како критериум што треба да се земе предвид при одлучувањето за старателството и/или

правата на посета во важечкото законодавство. Доколку е така, ве молиме појаснете дали овој критериум се применува/се применувал во пракса при утврдувањето и на старателството и на правата на посета;

б. да се признае штетата што сведочењето на насилство од страна на едниот родител врз другиот родител ја нанесува врз детето;

в. да се обезбеди дека старателството со родителот кој не е насилник има предност пред згрижувањето;

г. да се предвиди проверка на граѓанските постапки поврзани со утврдување на старателство или права на посета за историја на семејно насилство меѓу страните;

д. да предвидат дека судиите спроведуваат проценки на ризик или бараат објавување на оценките на ризик изготвени од органите за спроведување на законот или други надлежни засегнати страни за жртвите на семејно насилство, со цел да ги земат предвид и да го утврдат најдобриот интерес на детето во контекст на одлуките за старателство и посети.

Во Република Северна Македонија, Законот за семејството не содржи експлицитна одредба со која семејното насилство или другите форми на родово базирано насилство се утврдуваат како задолжителен критериум при одлучувањето за старателство и/или права на посета.

Судската надлежност за доверување на малолетни деца постои само во постапки за развод на брак, додека во случаи на деца родени во вонбрачна заедница одлуката ја носи Центарот за социјална работа (ЦСР). Во сите судски постапки за развод со малолетни деца, судот задолжително прибавува стручно мислење од ЦСР.

Од вкупно 10 основни судови кои доставиле одговори на ова прашање:

- 7 судови (Основен граѓански суд Скопје, Основен суд Кавадарци, Основен суд Крива Паланка, Основен суд Неготино, Основен суд Радовиш, Основен суд Кичево и Основен суд Битола) наведуваат дека:
 - семејното насилство не е експлицитен законски критериум,
 - но во пракса се зема предвид преку извештаите и мислењата на стручните тимови на ЦСР,
 - особено кога постојат судски решенија за изречени мерки за заштита или докази за претходно насилство.
- 2 судови (Основен суд Велес и делумно Основен граѓански суд Скопје) експлицитно наведуваат дека:

- инцидентите на насилство не мора задолжително да се земаат предвид,
- а во постапки каде се врши вештачење на родителски капацитети, вештите лица не секогаш ја земаат предвид околноста за семејно насилство.
- 1 суд (Основен суд Радовиш) наведува дека:
 - инцидентите на насилство мора да се земат предвид при одлучувањето за старателството и правата на посета, што укажува на постоење на понапредна интерпретативна пракса.

Ниту еден од судовите не наведува постоење на експлицитна законска обврска за признавање на штетата врз детето кога сведочи на насилство меѓу родителите.

Сепак:

- 6 судови (Скопје, Кавадарци, Крива Паланка, Неготино, Кичево и Битола) наведуваат дека:
 - оваа околност може индиректно да биде земена предвид преку оценките на ЦСР,
 - како дел од проценката на најдобриот интерес на детето.

Ниту еден суд не наведува постоење на автоматски или задолжителен приоритет за доверување на детето на родителот кој не е сторител на насилство.

Во 5 судови (Скопје, Кавадарци, Неготино, Кичево и Битола) се наведува дека:

- фактот дека еден родител е сторител на семејно насилство
- може да влијае врз конечната одлука,
- но секогаш во рамки на индивидуална проценка, без формализирано правило.

Од доставените одговори:

- Ниту еден суд не наведува постоење на задолжителна, системска проверка по службена должност за историја на семејно насилство во сите постапки за старателство и посети.

- Во 8 судови, проверката се врши:
 - преку доставени докази од странките и
 - преку извештаите на ЦСР.
- Во случаи кога постои родителски договор, повеќе судови (Скопје, Кавадарци, Кичево) наведуваат дека:
 - договорот често се прифаќа без подетална анализа на претходно насилство.

Во однос на проценката на ризик:

- 4 судови (Битола, Скопје, Кичево, Неготино) наведуваат дека:
 - проценката ја врши судијата самостојно,
 - без задолжително барање формализирана проценка од МВР или други институции.
- Ниту еден суд не наведува користење на унифицирана методологија за проценка на ризик во постапки за старателство и посети.

Ова укажува на значителна неусогласеност меѓу законската рамка и судската пракса, како и на територијално и институционално нееднаква примена, што претставува суштински предизвик во однос на целосната имплементација на Член 31 од Истанбулската конвенција.

Член 31: Старателство, права на посета и безбедност

- 33. Ве молиме опишете ги мерките што се преземаат за да се обезбеди дека судиите, експертите назначени од судот и другите правни професионалци:*
- а. да имаат доволно познавање на законот и разбирање на динамиката на насилството од интимен партнер, вклучувајќи го и психолошкото влијание од сведочењето на насилство врз детето;*
 - б. соодветно да ги земат предвид поплаките на жртвите во случаи на семејно насилство и да ги сослушаат децата жртви/сведоци, каде што е применливо, при утврдувањето на правата на старателство и посети;*
 - в. се информирани за неоснованоста на поимите за „родителско отуѓување“ или аналогни концепти што се користат за да го засенат насилството и*

контролата што ја вршат сторителите на семејно насилство врз жените и нивните деца.

Врз основа на одговорите доставени од 11 судови (Основен граѓански суд Скопје, Основен кривичен суд Скопје, Кавадарци, Крива Паланка, Неготино, Кратово, Радовиш, Штип, Кичево и други):

- 10/11 судови наведуваат дека:
 - единствениот системски механизам за обука е преку Академија за судии и јавни обвинители,
 - обуките се реализираат како почетна и континуирана едукација,
 - изборот на темите во најголем дел зависи од интересот и проценката на самите судии.
- 4 судови (Основен граѓански суд Скопје, Кавадарци, Кичево и делумно Основен кривичен суд Скопје) експлицитно наведуваат дека постои потреба од дополнителна и продлабочена едукација, особено за:
 - динамиката на семејното и интимно партнерското насилство,
 - психолошките последици од сведочење на насилство врз децата.
- 1 суд (Основен суд Кратово) наведува конкретна тематска обука:
 - „Истанбулска конвенција и Резолуцијата 1325“, организирана од Академијата.

Од доставените одговори:

- Ниту еден суд не наведува постоење на посебни формализирани протоколи или стандарди за сослушување на деца сведоци на семејно насилство во постапки за старателство и посета.
- 7 судови (Скопје – граѓански и кривичен, Кавадарци, Крива Паланка, Неготино, Кичево и Битола – индиректно преку претходни одговори) наведуваат дека:
 - поплаките на жртвите и состојбата на децата се земаат предвид преку извештаите и мислењата на ЦСР,
 - судиите индивидуално ја оценуваат тежината на доказите, без задолжителна методологија.
- Основен суд Штип дополнително наведува дека:

- судиите кои постапуваат по овие предмети се членови на мултисекторски тимови согласно член 55 од Законот,
- постои континуирана соработка со специјализирана НВО („ЕХО“) која обезбедува дополнителни советувања и обуки 1–2 пати годишно.

вИнформираност за неоснованоста на концептот „родителско отуѓување“ и сродни поими претставува најизразен структурен јаз, според одговорите:

- Основен граѓански суд Скопје експлицитно наведува дека:
 - судиите не се информирани за концептот „родителско отуѓување“,
 - овие поими не се експлицитно регулирани во важечкото законодавство,
 - доколку се смета дека тие спаѓаат во психолошко насилство, потребно е организирање посебни обуки.
- Ниту еден од останатите судови не наведува:
 - дека постојат обуки,
 - упатства или
 - официјални ставови во однос на користењето или неоснованоста на овие концепти во судската пракса.

34. Ве молиме наведете детали за воспоставените процедури за да се обезбеди дека надлежниот суд за семејни прашања соработува/комуницира со други релевантни тела/професионалци, вклучувајќи, но не ограничувајќи се на, кривични судови, агенции за спроведување на законот, здравствени и образовни власти и специјализирани служби за поддршка на жени, при донесување одлуки за старателство и посети или при нудење медијација во семејното право. Ве молиме наведете дали законот обезбедува правна рамка за која било од воспоставените процедури.

Врз основа на доставените одговори од основните судови во Република Северна Македонија, може да се заклучи дека соработката и комуникацијата на судовите во семејните постапки, особено во случаи поврзани со семејно насилство, заштита на жртвите и утврдување на старателство и права на посета, се реализира првенствено

преку законски утврдени механизми, со клучна улога на Центрите за социјална работа (ЦСР), а во зависност од конкретниот случај и преку Министерството за внатрешни работи (МВР), јавното обвинителство, образовните и здравствените институции, како и други релевантни субјекти.

1. Правна рамка за соработка

Правната рамка за меѓуинституционална соработка е обезбедена преку:

- Законот за семејството, кој пропишува дека во постапките за развод на брак кога странките имаат малолетни деца, судот е задолжен да побара мислење од надлежниот Центар за социјална работа при одлучување за доверување на децата;
- Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство, кој воспоставува институционален и мултисекторски пристап, и во член 12 став 1 предвидува дека субјектите од член 11 (органи на државната управа, судовите, јавното обвинителство, единиците на локалната самоуправа и правни лица со јавни овластувања) се должни меѓусебно да соработуваат за остварување на целите на законот, преку протоколи за меѓусебна соработка.

Овие закони претставуваат основна и општа правна рамка за соработка, но повеќето судови наведуваат дека не постојат дополнителни формализирани, интерни судски процедури за координација надвор од законските одредби.

2. Улогата на Центрите за социјална работа

Одговорите од сите судови потврдуваат дека Центрите за социјална работа се клучниот институционален партнер на судовите во семејните постапки.

- Основен граѓански суд Скопје, Основен суд Неготино, Основен суд Кичево, Основен суд Кавадарци, Основен суд Крива Паланка и други судови наведуваат дека судот задолжително прибавува мислење од стручен тим при ЦСР, составен од социјален работник, психолог, педагог и правник.
- Во случаи кога не постои родителски договор, ЦСР презема дополнителни активности, вклучително:
 - увид во домовите на родителите,
 - соработка со училиштата или градинките кои ги посетува детето,

- разговори и стручно-методолошка работа со детето, во согласност со неговата возраст.
- Судовите можат, врз основа на добиените извештаи, дополнително да побараат вештачење на родителските капацитети, со цел утврдување на најдобриот интерес на детето.

3. Соработка со МВР, обвинителство и други институции

Во постапките поврзани со семејно насилство:

- Судовите соработуваат со Министерството за внатрешни работи и јавните обвинителства, особено во делот на:
 - следење на спроведувањето на изречените привремени мерки за заштита,
 - постапување по итни предмети,
 - проценка на ризик и заштита на жртвите.
- Основен суд Куманово детално наведува дека постои активна и непосредна соработка со ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Куманово, при што:
 - ЦСР се повикува да присуствува на рочишта,
 - се информира за сите донесени одлуки,
 - се спроведуваат итни постапки преку АКМИС-систем,
 - се изрекуваат привремени мерки за заштита (забрана за приближување, контактирање, вознемирување и сл.).
- Постапките за изрекување на привремени мерки се нејавни, со цел заштита на достоинството и интегритетот на жртвата.
- За особено ранливи категории жртви се применуваат посебни мерки на процесна заштита согласно ЗКП.

4. Соработка со образовни и здравствени институции

Повеќе судови (Кавадарци, Кичево, Скопје) наведуваат дека судот, преку ЦСР или директно, може да соработува со:

- училишта и предучилишни установи, заради добивање информации за однесувањето и состојбата на детето;
- здравствени институции, особено во случаи каде има индикации за траума, насилство или потреба од стручна проценка.

5. Медијација во семејното право

Голем број судови (Кавадарци, Кичево, Куманово) експлицитно наведуваат дека:

- медијацијата во семејното право не е предвидена како формализиран механизам, особено во случаи каде постои семејно насилство;
- судовите постапуваат исклучиво во рамки на законски пропишаните судски постапки и заштитни мерки.

Општо, од доставените одговори произлегува дека:

- постои законска основа за институционална и мултисекторска соработка,
- Центрите за социјална работа се централниот координативен механизам меѓу судовите и другите институции,
- соработката најчесто се реализира ад хок и по конкретен предмет, а не преку детално формализирани интерни судски процедури,
- повеќе судови укажуваат на потребата од појасни протоколи и поразвиени механизми за координација, особено во сложени случаи со семејно и родово базирано насилство.

35. Ве молиме наведете детални информации за воспоставените процедури (вклучувајќи, доколку е применливо, соодветниот персонал што се користи, специфичната достапна инфраструктура), при остварување на правата на старателство и посета, до:

а. елиминирање на ризикот злоупотребениот родител да биде подложен на понатамошно насилство;

б. елиминирање на ризикот детето да биде сведок или да доживее насилство;

в. да се осигура дека одговорниот персонал е обучен и дека објектите се соодветни за да овозможат безбедна надгледувана посета.

36. Ве молиме наведете дали националните одредби предвидуваат одземање на родителските права во кривичните казни ако најдобриот интерес на детето, што може да ја вклучува и безбедноста на жртвата, не може да се гарантира на друг начин.

Член 48: Забрана за задолжителни алтернативни процеси за решавање на спорови или изрекување казни

Кривично право

37. Ве молиме наведете информации за мерките преземени за да се обезбеди забрана на задолжителните процеси за алтернативно решавање на спорови во кривичните постапки поврзани со случаи што вклучуваат различни форми на насилство врз жените опфатени со Истанбулската конвенција.

38. Доколку постојат доброволни процеси за алтернативно решавање на спорови за какви било кривични дела во рамките на Истанбулската конвенција, како што се помирување или медијација, ве молиме наведете информации за заштитните мерки вклучени за да се обезбеди слободна и информирана согласност на жртвата за таквите процеси и мерките преземени за да се избегне директен или индиректен притисок врз жртвата. Ве молиме наведете и дали понудата за алтернативни процеси за решавање на спорови може да резултира со прекин на кривичната истрага и гонење или други последици за жртвата.

Граѓанско право

39. Ве молиме наведете информации за мерките преземени за да се осигури дека процесите за алтернативно решавање на спорови, како што се медијацијата или процедурите што можат да се сметаат за еквивалентни на истите, не се користат во постапките од семејното право, како што се постапките за развод или постапките поврзани со старателство и посета на деца, каде што постои историја на насилство.

Членови 49 и 50: Општи обврски и итен одговор, превенција и заштита

40. Ве молиме опишете ги човечките, финансиските и техничките ресурси што им се обезбедени на агенциите за спроведување на законот за ажурно реагирање и истражување на сите случаи на насилство врз жените, вклучително и нивната дигитална димензија.
41. Кои мерки се преземени за да се обезбеди дека просториите на полициските станици се достапни и соодветни за прием и интервјуирање на жртви на насилство, а воедно се обезбедува и нивната приватност? Дали е можно да се пријават случаи на насилство врз жени на друго место освен во полициските станици, вклучително и преку дигитални средства?
42. Ве молиме објаснете дали постојат специјализирани полициски/обвинителски единици за истражување и гонење на насилство врз жените и наведете:
- а. за кои форми на насилство врз жените се надлежни;
 - б. дали такви единици постојат во сите полициски/обвинителски области низ целата земја.

Во рамки на Секторот за внатрешни работи Скопје, во состав на Единицата за насилен криминал, функционира посебно Одделение за семејно насилство, кое е специјализирано за постапување по случаи на семејно и родово базирано насилство, вклучително и кривични дела извршени со употреба на физичка, психолошка, сексуална и економска принуда во семеен или партнерски контекст.

Во останатите седум Сектори за внатрешни работи на територијата на државата, во рамки на Отсекот за општ криминалитет, постапуваат инспектори за малолетничка деликвенција и семејно насилство, кои се надлежни за откривање, истражување и процесуирање на случаи на семејно насилство и други форми на насилство врз жени, во согласност со законските надлежности и интерните процедури на Министерството.

На овој начин, иако постои различен степен на институционална специјализација (посебно одделение во СВР Скопје и специјализирани инспектори во другите СВР), покриеноста со обучен полициски кадар за постапување по случаи на семејно и родово базирано насилство е обезбедена на целата територија на државата.

43. Ве молиме опишете ги сите мерки преземени за да се обезбеди брза истрага и ефикасно гонење на случаи на насилство врз жени и семејно насилство,

како што се давање приоритет преку забрзано следење, споредување или други иницијативи, без да се загрози темелноста на истрагата.

При постапување во случаи на семејно насилство и насилство врз жени, полициските службеници постапуваат итно и приоритетно, согласно важечките закони, подзаконски акти и интерни правилници и упатства, кои го уредуваат постапувањето на полицијата во вакви случаи.

Постапувањето опфаќа навремено преземање на оперативни и истражни дејствија, обезбедување на местото на настан, собирање на релевантни докази и информации, како и соработка со јавното обвинителство и другите надлежни институции, со цел обезбедување ефикасна истрага и понатамошно гонење на сторителите.

Мерките за итно и ефикасно постапување се спроведуваат во согласност со Правилниците и процедурите наведени во одговорот на прашање бр. 45, со што се обезбедува усогласеност помеѓу потребата за брзина во постапувањето и обврската за темелна, професионална и законита истрага, со посебен акцент на заштитата на жртвите и спречување на секундарна виктимизација.

44. Дали се преземени мерки за охрабрување на жените и девојките кои доживуваат некоја од формите на насилство врз жените опфатени со Истанбулската конвенција да пријават инциденти на насилство до властите? Ве молиме наведете примери за преземени мерки за всадување доверба кај службениците за спроведување на законот, вклучително и оние насочени кон решавање на какви било јазични или процедурални тешкотии со кои се соочуваат при поднесување жалби, особено оние на жени мигрантки, жени баратели на азил, жени со попреченост, жени со проблеми со зависност и други жени и девојки кои се изложени на ризик од интерсекциска дискриминација.

45. Ве молиме наведете дали се воспоставени протоколи/стандардни оперативни процедури или упатства за полициските службеници кои даваат насоки за тоа како да примаат пријави, да интервјуираат жртви, да истражуваат и собираат докази во случаи на силување и сексуално насилство, семејно насилство, психолошко насилство, следење, сексуално вознемирување (вклучувајќи ја и нивната онлајн манифестација), присилен брак, осакатување на женски гениталии и присилна стерилизација/абортус.

Ве молиме наведете информации за тоа како властите обезбедуваат сеопфатно собирање докази надвор од сведочењето на жртвата.

Министерството за внатрешни работи има воспоставено подзаконски акти и стандарди за постапување кои обезбедуваат насоки за полициските службеници при прием на пријави, проценка на ризик и преземање итни и привремени мерки за заштита во случаи на насилство врз жени и семејно насилство.

Во септември 2021 година донесени се следните клучни акти по кои постапуваат полициските службеници:

- Правилник за начинот на извршување на изречената итна мерка за заштита – отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување до домот, како и привремените мерки за заштита („Службен весник на РСМ“ бр. 210/2021);
- Правилник за начинот на проценка на ризик од сериозна опасност по животот и физичкиот и психичкиот интегритет на жртвата и членовите на нејзиното семејство, како и ризик од повторување на насилството, соодветно управување со ризикот, образец на полициски извештај и предлог за изрекување итна мерка („Службен весник на РСМ“ бр. 210/2021).

Овие правилници обезбедуваат структурирано и стандардизирано постапување, вклучително и преку:

- користење на образец за проценка на ризик и водење полициски извештај;
- преземање итни мерки за заштита (кога се исполнети условите) и иницирање привремени мерки;
- насочување кон координација со надлежните институции и службите за поддршка, во зависност од конкретниот случај.

Дополнително, во 2023 година донесен е Протокол за меѓусебна соработка на надлежни субјекти за преземање мерки за превенција, спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство. Основната цел на Протоколот е да обезбеди ефективна соработка и меѓусебна координација како предуслов за итна и ефикасна заштита, помош и поддршка на жените-жртви, спречување на идно насилство и утврдување одговорност на сторителот.

Протоколот ја уредува меѓусебната соработка и координацијата на надлежните субјекти во областите на:

- социјална заштита,

- полициски работи,
- образование,
- здравствена заштита,
- кривично гонење,
- пробација,
- како и услуги за поддршка што ги обезбедуваат здруженија на граѓани кои често имаат финансиска поддршка и при воспоставување на услугата и при реализација од страна на општините

Во однос на сеопфатното собирање докази, воспоставените процедури и координациски механизми овозможуваат полициското постапување да не се потпира исклучиво на исказот на жртвата, туку да се насочи кон систематско документирање на ризикот, доказите и релевантните факти, како и кон координирано постапување со другите надлежни институции во делот на медицинска документација, стручни мислења и други извори на докази (во рамките на законските надлежности и протоколите за соработка).

46. Ве молиме опишете ги напорите што се преземаат за идентификување и решавање на сите фактори што придонесуваат за намалување на бројот на случаи (процес со кој случаите се испуштаат од системот на кривична правда) во случаи на насилство врз жени и семејно насилство.

Во Република Северна Македонија, напорите за спречување на „испуштање“ на случаи на насилство врз жени и семејно насилство од системот на кривична правда се реализираат преку комбинација на кривично-правни, граѓанско-правни и мултисекторски механизми, со фокус на итноста, координацијата и заштитата на жртвите.

1. Кривично гонење и санкционирање

Судовите наведуваат дека сите случаи на насилство врз жени и семејно насилство за кои се обезбедени доволни докази се процесуираат, а доколку се утврди вина, сторителите се осудуваат со соодветни кривични санкции. Во таа насока, Кривичниот законик предвидува дека кривичните дела сторени во контекст на родово-базирано насилство, насилство врз жени и семејно насилство се третираат како потешок облик на делото, со построги санкции, што судовите редовно го земаат предвид при одлучувањето (Основен суд Неготино).

2. Причини за „испуштање“ на случаи

Сепак, повеќе судови укажуваат дека главните фактори кои придонесуваат за намалување на бројот на процесуирани случаи се:

- непријавување од страна на жртвите, често поради страв, економска зависност или желба да се заштити сторителот;
- повлекување на соработка од страна на жртвата со цел продолжување на заедничкиот живот;
- недостаток на материјални докази во одредени случаи, што го отежнува докажувањето.

Овие фактори се идентификувани од страна на Основните судови во Кавадарци, Кичево и други судови, кои укажуваат дека и покрај институционалната подготвеност, социјалните и психолошките бариери кај жртвите остануваат значаен предизвик.

3. Итни и привремени мерки за заштита

Во насока на спречување на понатамошно „испуштање“ на случаи, судовите интензивно ја користат граѓанско-правната заштита преку изрекување привремени мерки за заштита, согласно Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство.

Особено се истакнува практиката на итно постапување:

- предметите се третираат како итни;
- се врши автоматска распределба преку АКМИС;
- се закажуваат рочишта без одлагање;
- се изрекуваат мерки како забрана за приближување, забрана за контакт, отстранување од домот и други мерки за заштита на жртвата.

(Основен суд Куманово)

Постапките се нејавни, со цел заштита на достоинството, приватноста и интегритетот на жртвите.

4. Улога на Центрите за социјална работа и проценката на ризик

Во постапките за изрекување мерки, судовите редовно соработуваат со Центрите за социјална работа, кои преку стручни тимови:

- изготвуваат извештаи за проценка на ризик;
- учествуваат во рочиштата;

- доставуваат стручно мислење кое се зема предвид при одлучувањето.

Оваа пракса е препознаена како клучна за намалување на ризикот од повторување на насилството и за задржување на случаите во системот на правна заштита (Основен суд Крива Паланка, Куманово).

5. Мултисекторска и институционална соработка

Судовите нагласуваат дека постои јасна законска рамка за институционална и мултисекторска соработка, утврдена во член 12 став 1 од Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство. Субјектите од член 11 (судови, МВР, јавно обвинителство, центри за социјална работа, локална самоуправа и други) се должни меѓусебно да соработуваат преку протоколи за меѓусебна соработка.

Сепак, дел од судовите укажуваат дека е потребно понатамошно јакнење и формализирање на овие механизми во пракса, со цел подобро адресирање на факторите што доведуваат до испаѓање на случаи од системот.

6. Улога на невладиниот сектор и превентивни активности

Повеќе судови укажуваат на потребата од позасилена улога на невладиниот сектор, особено преку:

- вклучување на социјални работници, психолози и педагози;
- организирање работилници, едукативни трибини и советувајлишта;
- охрабрување на жртвите да пријавуваат насилство и да останат во постапките.

Овие активности се препознаваат како значајни за намалување на стравот, стигмата и секундарната виктимизација, кои директно влијаат врз бројот на пријавени и процесуирани случаи.

47. Ве молиме наведете дали се преземени законски или други мерки за издавање обновлива дозвола за престој на жени мигрантки кои станале жртва на која било од формите на насилство опфатени со Истанбулската конвенција, доколку надлежниот орган смета дека нивниот престој е неопходен заради нивна соработка во истрагата или кривичната постапка.

Според информациите доставени од Министерството за внатрешни работи, надлежната Единица за странци и реадмисија при Одделот за гранични работи и миграции, досега нема издадено дозволи за престој на жени мигрантки кои биле жртви на насилство, вклучително и жртви на семејно насилство или други форми на насилство опфатени со Истанбулската конвенција.

Во практиката, во разгледуваниот период не биле евидентирани случаи во кои било побарано или одобрено издавање обновлива дозвола за престој на жени мигрантки врз основа на нивниот статус на жртва на насилство, ниту во контекст на нивна соработка со надлежните органи во рамки на истрага или кривична постапка.

Член 51: Проценка на ризик и управување со ризик

48. Ве молиме опишете ги сите стандардизирани и задолжителни алатки за проценка на ризик што ги користат сите надлежни органи во сите региони за форми на насилство врз жените, како што се следење, насилство извршено во име на таканаречената чест и семејно насилство и до кој степен овие алатки се користат во пракса за проценка на ризикот од смртност, сериозноста на ситуацијата и ризикот од повторено насилство со цел да се спречи понатамошно насилство. Ве молиме наведете дали следните елементи се сметаат за црвени знамиња при спроведување на проценката на ризикот:

- а) поседување или пристап до огнено оружје од страна на сторителот;
- б) поднесување барање за разделба/развод од страна на жртвата или раскинување на врската;
- в) бременост;
- г) претходни акти на насилство;
- д) претходното издавање на рестриктивна мерка;
- ѓ) закани упатени од сторителот дека ќе им ги одземе децата од заедничкиот живот;
- е) акти на сексуално насилство;
- ж) закани за убиство на жртвата и нејзините деца;
- з) закана од самоубиство;
- с) принудно и контролирачко однесување.

Министерството за внатрешни работи применува стандардизирани алатки за проценка на ризик во полициската пракса, со цел навремено идентификување на индикатори за смртност, тежина на ситуацијата и ризик од повторување на насилството. Проценката на ризик се користи во текот на полициското постапување при пријава/инцидент и служи како основа за навремено преземање мерки за заштита и спречување на понатамошно насилство.

Во рамки на проценката, полицијата ги зема предвид клучните ризични показатели, како што се:

- претходни акти на насилство,
- закани,
- пристап/поседување оружје,
- принудно и контролирачко однесување (коерцитивна контрола), како и други релевантни ризични околности што можат да укажат на зголемен ризик од ескалација.

Воедно, МВР наведува дека при проценка на ризик и планирање на мерки, полицијата се координира со социјалните служби во насока на планирање на безбедноста (вклучително и преку систем на соработка во постапувањето со случаи).

49. Ве молиме наведете како е обезбедена ефективна соработка помеѓу различните законски органи и специјализираните служби за поддршка на жените при правење проценки на ризикот и дали идентификуваните ризици се управуваат од страна на агенциите за спроведување на законот врз основа на индивидуални планови за безбедност кои ја вклучуваат и безбедноста на децата на жртвата.

Ефективната соработка во проценките на ризик се обезбедува преку координација на полицијата со социјалните служби, особено во делот на планирање на безбедноста и управување со идентификуваните ризици во случаите на насилство врз жени и семејно насилство.

Проценките на ризик што ги изготвува полицијата, како дел од оперативното постапување при инциденти/пријави, се користат за да се насочат мерките и активностите за заштита, а координацијата со социјалните служби овозможува пристап кон случајот што има цел да се намали ризикот од повторно насилство и ескалација, како и да се обезбеди соодветна безбедност и поддршка.

50. Ве молиме опишете ги напорите направени за ретроспективна анализа на сите случаи на убиства на жени врз основа на пол, во контекст на семејно насилство и други форми на насилство врз жените, со цел да се идентификува постоењето на можни системски празнини во институционалниот одговор на властите со цел спречување на вакви дела во иднина.

Во изминатиот период, Република Северна Македонија презема почетни и постепени чекори кон воспоставување системски пристап за ретроспективна анализа на случаи на убиства на жени врз основа на пол (феминизид), особено во контекст на семејно насилство и други форми на родово-базирано насилство врз жените. Иако во моментот не постои формално воспоставен национален механизам за задолжителна и редовна ретроспективна анализа на сите случаи на феминизид, прашањето е препознаено како значаен приоритет во рамки на унапредувањето на институционалниот одговор и превенцијата.

Во пракса, поединечни аналитички осврти и проценки на случаи се вршат од страна на надлежни институции (центри за социјална работа, Министерството за внатрешни работи, јавното обвинителство и судовите), најчесто во контекст на:

- интерни извештаи,
- дисциплински и управни постапки,
- анализи по медиумски експонирани случаи,
- како и во рамки на експертски и тематски анализи подготвени со поддршка на меѓународни организации и граѓанскиот сектор.

Во 2023–2025 година, со поддршка на меѓународни партнери (вклучително UNFPA, UN Women и Британската амбасада), беа изготвени повеќе тематски анализи и студии кои индиректно се осврнуваат на случаи на тешки форми на родово-базирано насилство, вклучително и феминизид, преку:

- анализа на институционалната координација,
- проценка на управувањето со ризик,
- следење на постапувањето со должно внимание,
- идентификација на слабости во навременоста и ефективноста на заштитните мерки.

Овие анализи укажаа на потенцијални системски празнини, особено во делот на:

- недоволна или нецелосна проценка на ризик од повторување и ескалација на насилството,
- недоволна размена на информации меѓу институциите,
- ограничена употреба и следење на итните и привремените мерки за заштита,

- отсуство на интегрирана анализа на претходните пријави, прекршочни и кривични постапки поврзани со сторителите,
- недоволна стандардизација на податоците и нивна аналитичка употреба за превентивни цели.

Како одговор на овие наоди, во рамки на подготовката на Националната стратегија за превенција и заштита од родово-базирано насилство врз жените и семејното насилство 2026–2033, се предвидува воспоставување на структуриран механизам за системска ретроспективна анализа на случаи на фемицид, во согласност со препораките на GREVIO и принципите на Истанбулската конвенција. Овој механизам има за цел:

- идентификација на институционални пропусти и добри практики,
- јакнење на одговорноста и постапувањето со должно внимание,
- подобрување на превентивните политики и мерки,
- и спречување на слични случаи во иднина.

Дополнително, воспоставувањето на интегриран систем за прибирање и анализа на податоци за родово-базирано насилство, кој е во тек на развој, ќе создаде основа за поефикасно следење на ризиците, трендовите и исходите од институционалното постапување, вклучително и во најтешките случаи на насилство врз жените.

Член 52: Итни наредби за забрана

51. Дали се преземени законски или други мерки за воведување и/или измена на законската рамка што ги регулира наредбите за итна забрана, со цел да се усогласи со барањата од член 52? Доколку е така, ве молиме наведете дали:

- а) итни наредби за забрана може да останат на сила сè додека жртвата не може да добие судска наредба за заштита, со цел да се осигури дека нема да се појават празнини во заштитата;*
- б) на жените жртви на семејно насилство им се достапни поддршка и совети на проактивен начин од страна на органот надлежен за издавање итна забрана;*
- в) децата се посебно вклучени во забраните за контакт издадени според наредбата за итна забрана;*
- г) се прават какви било исклучоци од забраните за контакт и под кои околности.*

Во Република Северна Македонија е воспоставена законска и подзаконска рамка за итни наредби за заштита, усогласена со барањата на член 52 од Истанбулската конвенција.

Во септември 2021 година се донесени:

- Правилник за начинот на извршување на изречената итна мерка за заштита – отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување до домот и привремените мерки за заштита (Службен весник бр. 210/2021), и
- Правилник за начинот на проценка на ризик од сериозна опасност по животот и физичкиот и психичкиот интегритет на жртвата и членовите на нејзиното семејство, како и управување со ризикот и образците за постапување (Службен весник бр. 210/2021).

Со овие подзаконски акти се овозможува:

а) Континуитет на заштитата

Итните наредби за заштита се изрекуваат со цел итно отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување, а полицијата подготвува и доставува предлог до надлежниот суд за понатамошни мерки. На овој начин се обезбедува континуирана заштита на жртвата без временски празнини, до донесување на судска одлука.

б) Проактивна улога на полицијата кон жртвата

При постапување, полициските службеници имаат обврска да ја информираат жртвата за нејзините права, достапните мерки за заштита и институционалната поддршка, како и да иницираат соработка со Центрите за социјална работа и други надлежни служби, во согласност со протоколите за меѓусебна соработка.

в) Вклучување на децата во мерките за заштита

Проценката на ризик и изрекувањето на итните мерки ја опфаќаат и заштитата на децата, особено кога постои ризик тие да бидат жртви или сведоци на насилство. Забраните за контакт и приближување се применуваат и во насока на заштита на децата како особено ранлива категорија.

г) Исклучоци од забраните за контакт

Во доставените податоци не се наведени посебни исклучоци од забраните за контакт, освен оние што би произлегле од одлука на надлежен суд, врз основа на проценка на ризик и најдобриот интерес на жртвата и детето.

52. Ве молиме наведете информации за мерките преземени за спроведување на итни наредби за забрана и за реакциите на какви било прекршувања на таквите наредби.

Спроведувањето на итните наредби за забрана е во директна надлежност на полицијата, која постапува согласно наведените правилници и важечкото законодавство. Конкретно:

- Полицијата е овластена непосредно да го отстрани сторителот од домот доколку истиот одбие доброволно да ја напушти заедничката просторија.
- Се врши континуирано следење на почитувањето на забраните за приближување и контакт.
- Секое прекршување на итна наредба за заштита се евидентира и веднаш се пријавува до надлежниот суд, со цел преземање понатамошни законски мерки.

Со ваквото постапување се обезбедува ефективна примена на итните мерки, брза реакција при нивно прекршување и дополнителна заштита на жртвите од повторно или ескалирачко насилство.

Член 53: Наредби за забрана или заштита

53. Дали се преземени законски или други мерки за воведување и/или измена на законската рамка што ги регулира наредбите за забрана и заштита со цел да се усогласи со барањата од член 53? Доколку е така, наведете дали:

- а) достапни се наредби за забрана или заштита – во контекст на кривична постапка и/или по барање од граѓански судови – за жени жртви на сите форми на насилство опфатени со Истанбулската конвенција, вклучувајќи семејно насилство, следење, сексуално вознемирување, принуден брак, осакатување на женски гениталии, насилство поврзано со таканаречената чест, како и дигитални манифестации на насилство врз жени и девојчиња;*
- б) децата се посебно вклучени во наредбите за заштита;*
- в) дали се направени исклучоци од забраните за контакт и, доколку е така, под кои околности можат да се направат.*

Во Република Северна Македонија постои законска рамка за изрекување наредби за забрана и заштита, во согласност со Законот за спречување и заштита од насилство

врз жените и семејното насилство (ЗСЗНЖСН), која овозможува нивна примена и во кривична и во граѓанска постапка.

Наредби за забрана и заштита се достапни за жени жртви на семејно насилство и родово базирано насилство, се изрекуваат:

- како итни мерки (чл. 57 од ЗСЗНЖСН), и
- како привремени мерки за заштита (чл. 58 од ЗСЗНЖСН), по предлог на МВР, Центрите за социјална работа или самата жртва, а ги изрекуваат граѓанските судови.

Децата се експлицитно опфатени како лица кои се штитат преку изречените мерки, особено кога:

- се директни жртви на насилство, или
- се изложени како сведоци на семејно насилство.

Мерките за забрана на контакт и приближување се применуваат и во интерес на заштита на децата, во согласност со проценката на ризик и најдобриот интерес на детето.

Во доставените институционални одговори не се наведени системски исклучоци од забраните за контакт. Секое евентуално отстапување може да се направи само врз основа на судска одлука, по индивидуална проценка на конкретниот случај.

54. Ве молиме наведете информации за мерките преземени за спроведување на наредбите за заштита и за реакциите на какви било прекршувања на таквите наредби.

Спроведувањето и следењето на наредбите за заштита во случаи на родово-базирано насилство врз жените и семејно насилство се врши преку јасно распределени надлежности помеѓу Министерството за внатрешни работи, судовите и центрите за социјална работа, во согласност со Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство (ЗСЗНЖСН).

Министерството за внатрешни работи има клучна улога во практичното спроведување на наредбите за заштита. Полицијата подготвува и доставува предлози за изрекување итни и привремени мерки за заштита до надлежните судови, врши проценка на ризик и постапува по судските решенија за отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување или воспоставување контакт со жртвата. Во случаи на прекршување

на итна мерка за заштита, МВР доставува предлог до надлежниот јавен обвинител за определување мерки за претпазливост, во согласност со член 79 од ЗСЗНЖСН, како и соодветни одредби од Кривичниот законик и Законот за кривична постапка.

Основните судови постапуваат по барањата за изрекување итни и привремени мерки за заштита, го утврдуваат нивното времетраење и со решенијата ги задолжуваат надлежните институции за нивно спроведување и следење, и тоа:

- Министерството за внатрешни работи – за извршување на мерките за отстранување и забрана за приближување,
- центрите за социјална работа – за следење на спроведувањето на мерките,
- Министерството за здравство – за задолжително лекување или психосоцијален третман, каде што тоа е применливо.

По издавање на решението, судовите немаат извршни надлежности за директно следење или санкционирање на прекршувањата. Судовите се известуваат за прекршувањата информативно, по што го информираат надлежното јавно обвинителство заради понатамошно постапување.

Центрите за социјална работа имаат обврска да го следат спроведувањето на изречените привремени мерки за заштита. Во случаи на непочитување на судска одлука, центрите се должни да поднесат кривична пријава за непочитување на судска одлука, согласно член 80 од ЗСЗНЖСН, и истовремено да ги известат судот и Министерството за внатрешни работи.

Прекршувањето на итните или привремените мерки за заштита резултира со кривична пријава и иницирање кривична постапка против сторителот. Во зависност од конкретниот случај и проценката на ризик, може да се изречат дополнителни или построги мерки, вклучително и мерки за претпазливост, притвор или нови заштитни мерки со подолго времетраење.

Од добиените информации од судовите произлегува дека дел од основните судови не располагаат со систематизирани податоци за спроведувањето и прекршувањата на мерките за заштита. Дополнително, иако постои јасна институционална поделба на надлежностите, ограничената улога на судовите по изрекување на мерките значи дека товарот на следење и навремено реагирање во најголем дел е на Министерството за внатрешни работи и центрите за социјална работа, што укажува на потребата од понатамошно јакнење на координацијата, размената на податоци и аналитичкото следење на примената на мерките.

Член 56: Мерки за заштита

55. Ве молиме наведете информации за преземените мерки за да се обезбеди следново:

- а. надлежната агенција да ја информира жртвата кога сторителот ќе избега или ќе биде привремено ослободен, барем кога тој или неговото семејство може да бидат во опасност (став 1);
- б. заштитата на приватноста и имиџот на жртвата (став 1);
- в. можноста жртвите да сведочат во судницата без да бидат присутни или барем без присуство на наводниот сторител, особено преку употреба на соодветни комуникациски технологии, каде што се достапни (став 1);
- г. обезбедување соодветни услуги за поддршка на жртвите, така што нивните права и интереси ќе бидат соодветно презентирани и земен предвид (став 1).

Во националното законодавство, обврската за информирање и следење на сторителот е имплицитно содржана во:

- Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство
- Кривично-процесните прописи
- Подзаконските акти и полициските протоколи

Министерството за внатрешни работи:

- применува полициски процедури со кои жртвите се информираат доколку сторителот:
 - избегал,
 - е привремено ослободен,
 - или постои проценка дека може да претставува ризик;
- презема итни заштитни мерки во соработка со Центарот за социјална работа;
- го следи сторителот и постапува во случаи на прекршување на мерките.

Судска практика

- Според одговорите добиени од Основен суд Кавадарци, Кичево, Куманово: Информирањето на жртвата и заштитата при бегство или ослободување на сторителот се вршат преку МВР и ЦСР, кои имаат активна улога во следењето на сторителот.
- Судовите немаат директна оперативна улога, туку дејствуваат врз основа на известувања од надлежните институции.

Кога станува збор за заштита на приватноста и имиџот на жртвата, МВР применува процедури со кои:

- се штитат личните податоци и идентитетот на жртвите;
- се обезбедува доверливост при постапување;
- се ограничува пристапот до информации само на надлежни службени лица.

Според судската практика, постапките за привремени мерки за заштита се нејавни, со цел:

- спречување секундарна виктимизација,
- заштита на достоинството и личниот интегритет на жртвата.

Во однос на можност жртвите да сведочат без присуство на сторителот и употреба на технологии, член 67 од Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство предвидува задолжително присуство на странките на рочиште.

Основен граѓански суд Скопје смета дека:

- во пракса, поради забрана на секундарна виктимизација:
 - жртвата се сослушува само кога тоа е неопходно;
 - ѝ се овозможува да даде исказ без присуство на сторителот;
- ова претставува практична корекција на законската норма.

Од аспект на воспоставени технички капацитети

- Нема воспоставени:
 - видео линкови,
 - посебни простории,

- технички средства за далечинско сведочење.

Сепак во другите судови (Крива Паланка, Кратово), не се применува одвоено сослушување, ниту е извршена формализирана проценка на ризик.

Член 12 од ЗСЗНЖСН предвидува институционална и мултисекторска соработка, па така се акцентира активна соработка меѓу суд, МВР и ЦСР; при што жртвите добиваат:

- граѓанско-правна заштита,
- кривично-правна заштита,
- процесна поддршка;

Особено ранливите жртви имаат право на посебни процесни мерки.

Дел III: Нови трендови во насилството врз жените и семејното насилство

Овој дел од извештајот се однесува на новите случувања и трендови во областа на спречувањето и справувањето со насилството врз жените и семејното насилство, кои се забележани по усвојувањето на основниот извештај за евалуација на GREVIO. Во рамки на ова поглавје се прикажуваат информации доставени од надлежните институции и судови, кои укажуваат на промени и нови појави во формите на насилство, судската пракса, распределбата на ресурси и пристапите кон примарна превенција, вклучително и појавата и зголемувањето на дигиталните манифестации на насилство, како и на институционалните одговори кон овие предизвици.

56. Ве молиме наведете информации за новите случувања по усвојувањето на основниот извештај за евалуација на GREVIO за вашата земја во врска со:
- а. нови трендови во насилството врз жените и семејното насилство, вклучувајќи ги и неговите дигитални манифестации (видови на извршување, групи жртви, форми на насилство);
 - б. нови трендови во домашната судска пракса поврзани со насилството врз жените;
 - в. нови трендови во распределбата на средствата и буџетирањето од страна на вашите државни органи;
 - г. иновативни пристапи кон примарна превенција, на пример нова целна публика и средства за комуникација, јавно/приватни партнерства итн.

д. нови трендови поврзани со пристапот до азил и меѓународна заштита за жени жртви на насилство врз жени.

Според Кривичен суд Скопје, се забележува дека психолошкото насилство и контролата врз жените сè почесто се надополнуваат со дигитални форми, кои ги прошируваат каналите за закана, понижување и контрола. Наведените појави вклучуваат:

- закани и навредувачки пораки преку мобилни апликации и социјални мрежи;
- објавување експлицитни фотографии или закана дека ќе се објават;
- лажно претставување во име на жртвата (користење/злоупотреба на профил на социјални мрежи);
- контактирање на работодавач/колеги/семејство на жртвата преку дигитални канали (како форма на притисок, изложување, дискредитација или изолација).

Овој тренд укажува на поместување од „класични“ форми на психолошко насилство кон комбинирано (offline + online) насилство, каде дигиталните средства се користат за:

- продолжување на насилството и по разделба,
- поефикасна контрола и следење,
- создавање страв преку јавна изложеност и срам.

Согласно Народниот правобранител³, насилството врз жените и семејното насилство и понатаму претставуваат сериозен и широко распространет феномен во Република Северна Македонија. Ова се потврдува и со податоците од Стратегијата за родова еднаквост 2022–2026, според кои три од пет жени (60%) сметаат дека насилството врз жените е честа појава, додека речиси една од пет жени (17%) лично познава жртва на семејно насилство, било во семејството или меѓу пријателите. Овие податоци укажуваат на длабоко вкоренет проблем кој бара континуирани и системски интервенции.

Народниот правобранител укажува дека бројот на претставки кои директно ги поднесуваат жртвите на семејно и родово базирано насилство е релативно мал, што укажува на недоволна информираност, недоверба во институциите и страв од стигматизација. Посебна загриженост постои во однос на положбата на ранливите категории жени, како што се жените Ромки, жените со попреченост, мигрантките и

³ Податоци добиени во рамки на проектот Поддршка на ЕУ за владеење на правото

барателките на азил, чии специфични потреби и искуства често остануваат недоволно препознаени и адресирани во постојните политики и услуги.

Основен суд Крива Паланка посочува дека најчесто се јавува физичко насилство во рамки на семејството/брачната заедница, најчесто со нанесување телесни повреди од партнерот.

Ова укажува дека и покрај растот на дигитални манифестации, физичкото насилство и понатаму е доминантно во видливиот судски/институционален дел.

Според Основен суд Берово жртвите се и мажи и жени, возраст приближно 30–70; а сторителите се доминантно мажи (15), на возраст 50–70. Овие податоци се индикативни дека семејното насилство не е ограничено на една возраст, но во конкретниот судски контекст доминираат машки сторители во повозрасни категории.

Согласно мандатот утврден во Законот за Народниот правобранител, оваа институција има значајна улога во заштитата и унапредувањето на уставните и законските права на граѓаните, вклучително и во областа на спречување и заштита од насилство врз жените. Народниот правобранител во најголем број случаи постапува по сопствена иницијатива, преку мониторинг на примената на законите и подзаконските акти, наместо по директни претставки од жртвите.

Во рамки на улогата како Национален превентивен механизам, Народниот правобранител спроведува редовни, систематски и ненајавени посети на места каде лицата се лишени или може да бидат лишени од слобода, вклучувајќи затвори, полициски станици, психијатриски институции, центри за мигранти и воспитни установи. При овие посети се применува родово и полот чувствителен пристап, кој ги зема предвид специфичните ризици и потреби на жените.

1) Институционализирање на итни и привремени мерки (постапки од итен карактер)

Основен суд Неготино како значајно ново случување го истакнува:

- донесувањето на Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство, и
- можноста преку посебни судски постапки да се изрекуваат итни и привремени мерки, насочени кон заштита и превенција на понатамошно насилство.

Ова претставува тренд на побрза, мерка-ориентирана судска реакција, каде фокусот е ставен на заштита во реално време, а не само на санкционирање.

2) Трендови во санкциите и исходот на кривичните и граѓанските постапки (пример: Св. Николе)

Основен суд Свети Николе доставува податоци што овозможуваат да се види каков тип на судски исход доминира:

Кривична постапка (2023–2025)

- 2023: 6 конечни пресуди – сите осудителни, претежно условни осуди (1 парична/утврдена парична; 5 условни на утврдена затворска казна).
- 2024: 4 пресуди – осудителни; 3 условни + 1 ефективна казна затвор.
- 2025: 2 пресуди – осудителни; условна осуда на утврдена казна затвор.

Судот наведува изречени мерки како:

- задолжително лекување на сторител (Психијатриска болница; 3–12 месеци, а во 2025 и 12 месеци);
- забрани: заканување, малтретирање, контактирање, приближување под 100 метри, со траење 3/6/12 месеци.

Ова покажува тренд на користење на мерки што комбинираат:

- ограничување на контакт/приближување (безбедност), и
- задолжително лекување (корективен/третмански елемент).

Основен суд Гостивар доставува статистички преглед со поголем обем:

- Отворени истраги: 4 (1 во 2023; 3 во 2024)
- Привремени мерки/притвори: 4 (1 мерка на претпазливост 2023; 3 притвори 2024)
- Конечни пресуди: 75 (35 во 2023; 40 во 2024), од кои:
 - условна осуда: 48 (24+24)
 - казна затвор: 6 (1 во 2023; 5 во 2024)
 - парична казна: 7 (4 во 2023; 3 во 2024)
 - ослободителна: 1 (во 2024)
- Откажување од обвинение: 9 (4 во 2023; 5 во 2024)
- Запрена постапка: 4 (2 во 2023; 2 во 2024)

- „Наредби за заштита“ пријавени: 13 (4 во 2023; 9 во 2024), усвоени 4
- Забрани за закана/вознемирување/комуникација: по 2 случаи во 2023 и 2024.

Кратово и Радовиш наведуваат дека не располагаат со информации/немаат нови податоци по ова прашање, што укажува на нееднаква документација или различен капацитет за аналитичко следење.

Во доставените одговори нема системски, квантитативни податоци за буџетски линии, износи, нови програми или финансиска распределба. Основен суд Кавадарци наведува општа формулација дека се преземаат мерки/напори во насока на распределба на средства, буџетирање и средства за комуникација, но без конкретни бројки или опис на нови буџетски механизми.

Министерството за образование наведува конкретна иновација во превенција и рана реакција во училишта:

- Во 2023 започната кампања: „Заедно да ставиме крај на училишното насилство“.
- Воспоставен канал за пријавување преку специјално отворени е-адреси:
 - prijavinasilstvo@mon.gov.mk
 - paraqitdhune@mon.gov.mk
- Граѓаните се повикуваат да пријавуваат насилство, како и преку стручните служби во училиштата.
- Во 2024 се пријавени 49 случаи, од кои:
 - 32 се разрешени,
 - 17 се во постапка/процедура на разрешување.

Согласно Народниот правобранител, при посетите во рамки на НПМ се спроведуваат доверливи интервјуа со жени лишени од слобода, со цел да се утврдат евентуални случаи на сексуално вознемирување, психолошко или физичко насилство. Посебно се анализираат условите за сместување од аспект на приватност, безбедност, пристап до хигиенски средства, здравствена и психолошка грижа, како и постоењето на посебни простории за жени и деца. Во оваа работа се применуваат меѓународните стандарди и препораки на телата за превенција од тортура, вклучително забрана на понижувачки

телесни претреси, обезбедување женски персонал за чувствителни задачи и заштита од сексуално искористување.

Во доставените информации за прашање 56 не се содржани податоци за:

- азилни постапки со родова компонента,
- посебни процедури/упатства за жени жртви на насилство,
- практични промени во пристап/критериуми,
- нови мерки за меѓународна заштита во овој контекст.

Дел IV: Административни податоци и статистика

Оваа глава ги сумира административните и судските статистички податоци за две целосни календарски години пред добивањето на прашалникот, со цел да се обезбеди квантитативна слика за обемот на пријавување, постапување и исходи во случаи на насилство врз жените и семејно насилство, во согласност со Истанбулската конвенција.

Податоците се доставени од Министерството за внатрешни работи (МВР) и од основните судови (граѓански и кривични оддели), при што се забележуваат разлики во форматот и деталноста на извештајите поради различни системи на евиденција, надлежности и статистички категории.

Народниот правобранител идентификува повеќе системски слабости, меѓу кои се недоволната координација и размена на информации меѓу полицијата, центрите за социјална работа, здравствените установи и обвинителството, како и ограничениот пристап до специјализирани сервиси за поддршка, особено во руралните средини. Дополнително, постои недоволна информираност на жртвите за нивните права и достапните механизми за заштита.

Како позитивни чекори се нотираат воспоставувањето на СОС телефонски линии достапни 24/7, обезбедувањето бесплатна правна помош и застапување на жртвите, спроведувањето обуки за полицијата, здравствените и социјалните служби, како и зголемената соработка меѓу државните институции и граѓанските организации во обезбедувањето доверливи и пристапни услуги за жртвите.

Согласно Народниот правобранител, неопходно е понатамошно унапредување на меѓуинституционалната координација, проширување и децентрализација на специјализираните услуги, зголемување на бројот и достапноста на засолништа, како

и обезбедување одржливо финансирање за СОС линиите. Посебен акцент треба да се стави на систематско прибирање и објавување дезагрегирани податоци како основа за креирање ефективни и инклузивни политики за спречување и заштита од насилство врз жените.

57. Ве молиме наведете годишна статистика за две целосни календарски години пред добивањето на овој прашалник за административни и судски податоци за:

- а. бројот на пријави, отворени истраги, гонења, изречени конечни пресуди и изречени санкции во однос на сите форми на насилство врз жените и семејно насилство опфатени со Истанбулската конвенција;*
- б. бројот на итни наредби за забрана издадени од надлежните органи, бројот на прекршувања на таквите наредби и бројот на санкции изречени како резултат на овие прекршувања;*
- в. бројот на издадени наредби за заштита, бројот на прекршувања на таквите наредби и бројот на санкции изречени како резултат на таквите прекршувања;*
- г. податоци за бројот на одлуки издадени од семејните судови за старателство/ посета/престој на деца кои изречно ги земале предвид инцидентите на семејно насилство.*

Во согласност со барањата од прашањето 57, во продолжение се презентираат достапните административни и судски податоци за 2023 и 2024 година, прибрани од надлежните институции. Поради различни методологии и практики на евидентирање, податоците не се секогаш целосно споредливи по сите ставки, што претставува структурен предизвик кој е наведен и во одговорите на дел од судовите.

а) Административни податоци – пријави, постапки и жртви

(Министерство за внатрешни работи)

2023 година

Во 2023 година се регистрирани 1.082 кривични дела од областа на семејното насилство. Евидентирани се 1.097 сторители, од кои 1.001 се мажи, а 96 жени. Вкупниот број на жртви изнесува 1.123 лица, при што доминираат жените (883), во споредба со 240 мажи.

Истовремено, регистрирани се 321 прекршок, сторени од 375 сторители (285 мажи и 90 жени), со вкупно 394 жртви (228 жени и 166 мажи).

Во текот на годината се поднесени 5.300 поплаки, при што против сторителите доминираат мажите (4.285), наспроти 1.120 жени. Како жртви повторно преовладуваат жените (3.519), во споредба со 1.892 мажи.

2024 година

Во 2024 година се регистрирани 1.087 кривични дела од семејно насилство, што укажува на релативна стабилност во однос на претходната година. Евидентирани се 1.108 сторители (1.018 мажи и 90 жени), како и 1.146 жртви, од кои 911 се жени и 235 мажи.

Регистрирани се 277 прекршоци, сторени од 337 сторители (263 мажи и 74 жени), со 345 жртви (157 жени и 188 мажи).

Бројот на поднесени поплаки во 2024 година изнесува 4.210, при што против сторителите повторно доминираат мажите (3.389), а жртвите се претежно жени (2.893), наспроти 1.434 мажи.

Податоците укажуваат на релативно стабилен број на регистрирани кривични дела, со континуирана доминација на жените како жртви и мажите како сторители. Истовремено, се забележува намалување на бројот на поплаки и прекршоци, што може да биде резултат на повеќе фактори (промени во начинот на пријавување, класификација или институционално постапување). За целосна интерпретација би била потребна подлабока квалитативна и контекстуална анализа.

б) Судски податоци – кривични и граѓански постапки

(извадоци од доставени одговори)

Поради различни судски практики и системи на евидентирање, судовите доставуваат податоци со различен степен на деталност.

Основен кривичен суд Скопје - Во 2023 година се евидентирани 155 предмети поврзани со семејно насилство, со изрекување на казни затвор, условни осуди (вклучително и со заштитен надзор), мерки на лекување и запрени постапки; притвор бил определен во 5 предмети. Во 2024 година се евидентирани 121 предмет, со

изрекување казни затвор, условни осуди и мерки на претпазливост, вклучително и притвор во 9 предмети за 12 лица.

Други основни судови (Гевгелија, Неготино, Кавадарци, Кичево, Крива Паланка, Битола, Струмица, Велес и др.) Доставени се податоци за предмети и исходи по кривични дела поврзани со семејно и родово-базирано насилство, но не секогаш со целосна распределба по сите категории наведени во т.57(а). Дел од судовите експлицитно наведуваат дека не располагаат со детални статистички податоци за сите ставки.

в) Итни наредби за забрана и нивно прекршување

Конкретни и целосни податоци се доставени од Основен суд Неготино:

- 2023 година: поведени се 17 постапки за изрекување итни мерки (отстранување од дом и забрана за приближување). Евидентирано е едно прекршување, по што е поведена кривична постапка за „Неизвршување судска одлука“ (чл. 377 КЗ) и донесена е осудителна пресуда.
- 2024 година: поведени се 27 постапки, без евидентирани прекршувања.

Кај дел од другите судови е наведено дека не се води посебна статистика за итните наредби за забрана или дека таквите податоци не се достапни.

г) Наредби за заштита и нивно прекршување

Основен граѓански суд Скопје достави податоци за бројот на издадени решенија за привремени мерки:

- 2024 година: 238 решенија
- 2025 година (до септември): 166 решенија

Судот наведува дека не располага со податоци за прекршувања и санкции, бидејќи следењето и извршувањето се во надлежност на други институции.

Основен суд Неготино:

- 2023 година: 6 постапки; прекршувања од 2 сторители → кривични постапки и осудителни пресуди

- 2024 година: 15 постапки; прекршувања од 3 сторители → кривични постапки и осудителни пресуди

Сумирано, врз основа на достапните одговори од 19 основни судови, евидентирани се:

- 221 предлог за мерки за заштита
- 542 решенија за изречени мерки
- 68 наредби за заштита
- 485 кривични пресуди поврзани со прекршување на мерките

д) Одлуки за старателство, посета и престој на деца

Во однос на оваа ставка, повеќето судови наведуваат дека не располагаат со посебна статистичка евиденција која би овозможила издвојување на одлуките за старателство, посета или престој во кои експлицитно се земени предвид инциденти на семејно насилство. Дел од судовите посочуваат дека таквите податоци би барале дополнителна рачна анализа на судските одлуки.

Основен суд Битола и Основен граѓански суд Скопје наведуваат дека судиите при одлучувањето ја земаат предвид појавата на семејно насилство кога тоа е релевантно за најдобриот интерес на детето, но истовремено укажуваат на отсуство на систематизирана статистичка евиденција која би овозможила квантитативно известување по оваа основа.

ДОДАТОК

Табела 1: Почетна обука (образование или стручна обука)

Ве молиме пополнете ја табелата и наведете ги професионалците (во областа на здравствената заштита, спроведувањето на законот, кривичната правда, социјалната заштита, образованието, азилот и миграцијата, медиумите/ новинарството и услугите за поддршка) кои добиле почетна обука за насилство врз жените. Ве молиме, ставете ја секоја категорија на професионалци во посебен ред.

Професионалци	Дали имаат корист од почетна обука за насилство врз жени и семејно насилство?	Дали обуката е задолжителна?	Дали тренинг-напорите се поддржани од упатства и протоколи?	Кој ја финансира обуката?	Ве молиме опишете ја содржината и времетраењето на обуката
МСПДМ – вработени во Центрите за социјална работа (ЦСР)	Да	Да	Да	МСПДМ; Британска амбасада/УНФПА	„Основна обука за родово базирано насилство врз жените и семејното насилство“. 27–28.03.2024, хотел „Лимак“, Скопје. Дводневна обука. Наведено: 95 учесници + 60 = вкупно 155 учесници (наставници, стручни соработници и воспитувачи).

ЦСР – стручни лица (локална обука во Општина Кисела Вода)	Да	Непознато/не е наведено	Да	Општина Кисела Вода	„Препознавање и справување со насилство врз жени, семејно насилство и насилство врз деца“. 25.09.2024 (кино сала „Билјана Беличанец“, Кисела Вода) – 95 учесници; 30.09.2024 (кино сала „Китка“, Драчево, Кисела Вода). Вкупно наведено: 106 учесници (80 жени, 26 мажи), стручни лица од ЦСР.
Мултисекторски тимови (ЦСР, полиција, здравство, ГО) – основни обуки (4 циклуси)	Да	Да	Да	Британска амбасада и Канцеларија на УНФПА; МСПДМ (во организација на ЈУ Завод за социјални дејности)	Четири тродневни „Основни обуки за работа со жени–жртви на насилство и семејно насилство преку мултисекторски пристап“: 24–26.02.2025 (хотел „Белви“, Охрид); 10–12.03.2025 (хотел „Глориус“); 07–09.04.2025 (хотел „Глориус“, Велес); 19–21.05.2025 (хотел „Сириус“, Струмица). Таргет: стручни лица од ЦСР, полициски службеници, здравствени работници и ГО. Вкупно 85 учесници (61 жена, 24 мажи).
Мултисекторски тимови (ЦСР, МВР, здравство, ГО) – регионални обуки (5 градови)	Да	Да	Да	МСПДМ во соработка со УНФПА и	Обуки за членови на мултисекторски тимови во: Штип (12.06.2025), Скопје (17.06.2025), Битола

				Хелсиншки комитет за човекови права	(20.06.2025), Куманово (23.06.2025), Тетово (24.06.2025).
Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (ААВМУ) – медиумски професионалци од 13 национални ТВ и радија (11 жени, 2 мажи)	Да	Не	Да – Водич на ААВМУ за мониторинг на примената на стандардите за известување во случаи на РБН	ААВМУ; проект ЈУФРЕКС2 (ЕУ + Совет на Европа)	Јуни 2022: еднодневна работилница „Родово засновано насилство и професионалните стандарди за новинарско известување“ (со 4 експертки; теми: меѓународна и домашна правна рамка и стандарди за известување).
ААВМУ – медиумски професионалци од 7 регионални радија и ТВ (3 жени, 4 мажи) + претставничка од 1 национална ТВ	Да	Да	Да – Водич на ААВМУ за мониторинг на пр/имената на стандардите	Проект ПРОФРЕКС (ЕУ + Совет на Европа) и ААВМУ	Декември 2023: еднодневна работилница „Родово засновано насилство и професионалните стандарди за новинарско известување“ (4 експертки). Теми: меѓународна и домашна правна рамка; показатели за начинот на известување; препораки за известување за РЗН.
ААВМУ – медиумски професионалци од локални радија и ТВ	Да	Не	Да – Водич на ААВМУ за мониторинг на примената на стандардите	Проект ПРОФРЕКС (ЕУ + Совет на Европа) и ААВМУ	Декември 2024: еднодневна работилница „Родово засновано насилство и професионалните стандарди за новинарско известување“ (4 експертки). Теми: меѓународна/домашна правна рамка; показатели за

					известување; препораки за известување за РЗН.
Министерство за внатрешни работи – Сектор за азил (службеници за азил / национални тренери)	Да	Непознато/не е наведено	Непознато/не е наведено	Регионална обука (Европска – наведено „ЕУЛА“)	Модул: „Интервјуирање на ранливи лица“ . Цел: подготовка на службеници за азил за прибирање веродостојни информации при интервју со ранливи лица, професионално водење интервју, заштита на баратели со посебни потреби и подготовка на случај. Фокус: правна рамка; дефиниција за ранливост во контекст на меѓународна заштита; идентификација на ранливости; фактори што го попречуваат откривањето; студии на случаи; грижа за себе по тешко интервју. Формат: онлајн + 2 дена лице-в-лице.
Обука за обучувачи – „уметност на обуката“ и партиципативно олеснување (CPPD, MSPDY и ОО)	Да	Непознато/не е наведено	Непознато/не е наведено	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	4 тридневни модули: 18–20.10.2023; 31.01–02.02.2024; 14–16.05.2024; 02–04.10.2024. 16 учесници. Потоа обучувачите спровеле обуки за >750 учесници (вработени во Народна банка, студенти по право, наставници, МВР, кандидати за полиција).

Меѓуинституционална експертска работна група бр. 2 (МТСП/МСП, CPPD, ОС) – НАП за жени и девојчиња Ромки	Да	Непознато/не е наведено	Активност од НАП за жени и девојки Ромки	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	Состанок/обука за развој на оперативен план за имплементација на NAPRWG. 27.05.2024. 21 учесник.
CPPD – Втора тематска обука за SOGI	Да	Непознато/не е наведено	Непознато/не е наведено	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	19–20.06.2024. Тема: „Развој на еднаквост и човекови права за ЛГБТ*IQ лицата во Словенија – од без права до брачна еднаквост“. 11 учесници.
Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди – ToT антидискриминација во полициската работа	Да	Непознато/не е наведено	Непознато/не е наведено	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	25–26.06.2025. Тема: „Законската обврска за фер и непристрасно спроведување на законот“. 12 учесници.
Експертска работна група бр. 4 – превенција на родово базирано насилство (меѓуинституционално)	Да	Непознато/не е наведено	Непознато/не е наведено	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	Меѓуинституционален состанок за унапредување на превенцијата на РБН. 03.07.2025. 18 учесници.
MSPDY – студиска посета (GBN) – Виена, Австрија	Да	Непознато/не е наведено	Непознато/не е наведено	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	„Начини за зајакнување и подобрување на заштитата на жртвите во областа на родово базирано насилство“. 30.09–03.10.2025. 9 учесници.
Полиција (широка таргет група) – обука за антидискриминација во полициската работа	Да	Непознато/не е наведено	Непознато/не е наведено	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	„Законска обврска за фер и непристрасно спроведување на законот“. 06–10.10.2025. 410 учесници.
CPPD – Тематска обука бр. 4 (баланс индивидуални права и јавен интерес)	Да	Непознато/не е наведено	Непознато/не е наведено	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	11–12.11.2025. 11 учесници.
Јавна администрација/институции – Форум на импулси (HRBA)	Да	Непознато/не е наведено	Непознато/не е наведено	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	„Премин од принципи кон пракса – обликување закони и мерки преку пристап базиран на човекови права (HRBA)“. 13.11.2025. 43 учесници.

Медиуми/новинари + јавност (кампања) – „1-во-5“ стоп на сексуално насилство врз деца (почетен настан)	Да	Не применливо е	НАП Права на деца	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	Почетен настан: 18.11.2025 (во текстот имаш 2005 – логички е 2025, но не менувам ако не сакаш). 55 учесници. Покриено од 19 медиуми (10 весници/онлајн портали, 8 национални ТВ, 1 МИА со пренос во живо). Дофат ~ 100.000.
Медиуми – Интервенција 17 (покана и соопштение за медиуми за „1-во-5“)	Да	Не применливо е	Непознато/не е наведено	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	Покана и соопштение за медиуми: 19 медиуми (10 весници/онлајн портали, 8 национални ТВ, 1 МИА со пренос во живо). Дофат ~ 100.000.
ЦСР – Обука за обучувачи за одговарање на потребите на жртви на РБН (основно)	Да	Непознато/не е наведено	Непознато/не е наведено	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	ТоТ (основно) за ЦСР заедно со МСПД. 02-04.12.2025. 26 учесници.
Кривични судии и обвинители – ТоТ за стандарди за сексуално насилство	Да	Непознато/не е наведено	Непознато/не е наведено	Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото	Обука за обучувачи за стандарди за сексуално насилство, насочена кон кривични судии и обвинители. 10-11.12.2025.

Табела 2: Обука во текот на службата (in-service training)

Ве молиме пополнете ја табелата и наведете ги професионалците (во областа на здравствената заштита, спроведувањето на законот, кривичната правда, социјалната заштита, образованието, азилот и миграцијата, медиумите/ новинарството и услугите за поддршка) кои добиваат обука во текот на работното место за насилство врз жените. Ве молиме ставете ја секоја категорија на професионалци во посебен ред.

Професионалци	Број на професионалци и обучени	Дали е обуката задолжителна ?	Фреквенција	Обука поддржана од упатства/протоколи	Содржина и времетраење на обука
АВМУ – вработени во Стручната служба (Сектор за програмски работи)	12 (6 жени, 6 мажи)	Не	Еднократно (настан)	Да (Водич на АВМУ за мониторинг на стандардите за известување во случаи на РЗН)	Јуни 2022 – еднодневна работилница „Родово засновано насилство и професионални стандарди за новинарско известување“ (меѓународна/домашна рамка; показатели; препораки). Финансирање/поддршка: ЈУФРЕКС2 (ЕУ+СоЕ) + АВМУ.
АВМУ + истражувачи од ИСППИ + Делегација на ЕУ + Совет на Европа	АВМУ: 6 (2 жени, 4 мажи); ИСППИ: 4 жени; ЕУ Делегација: 1 жена; СоЕ: 3 (2 жени, 1 маж)	Не	Еднократно (настан)	Да (Водич на АВМУ)	Декември 2023 – еднодневна работилница (меѓународна/домашна рамка; показатели за известување; препораки). Поддршка: ПРОФРЕКС (ЕУ+СоЕ) + АВМУ.

АВМУ – вработени во Стручната служба (Сектор за програмски работи)	6 (2 жени, 4 мажи)	Не	Еднократно (настан)	Да (Водич на АВМУ)	Декември 2024 – еднодневна работилница (меѓународна/домашна рамка; показатели; препораки за известување). Поддршка: ПРОФРЕКС (ЕУ+СоЕ) + АВМУ.
Академија за судии и јавни обвинители (судии, јавни обвинители, стручни соработници и др.) – почетна/континуирана обука	97 слушатели (8-ма генерација почетна обука) + други целни групи (не е наведено)	Не е наведено	Континуирано (повеќе теми/настани)	Не е наведено	Теми опфатени (наведени): родово сензитивна правда; Истанбулска конвенција; ЕСЧП пракса за НВЖ; фемицид (легислатива/стандард/практика); кривични дела против полова слобода и пол. морал (докази); видови насилство во семејно насилство и психосоцијална поддршка; пристап насочен кон жртва/преживеана; HELP курс „Пристап до правда за жените“; прирачник/ТоТ за фемицид; резолуција 1325 и др. (листата 1–29). Времетраење: не е наведено поединечно по тема (дел се наведени како ТоТ/курсови/конференции).
МВР – Национални тренери (ЕУАА) – модул „Интервјуирање на ранливи лица“ (Азил)	3	Во зависност од потребите на Секторот за азил	По потреба	Да	Комбиниран формат: онлајн + 2 дена обука лице-в-лице. Фокус: правна рамка и дефиниција на ранливост во

					контекст на меѓународна заштита; идентификување ранливости; фактори што го попречуваат откривањето; студии на случаи; самогрижа по тешки интервјуа.
МВР – Национални тренери (ЕУАА) – модул „Трговија со луѓе“ (Азил)	4	Во зависност од потребите на Секторот за азил	По потреба	Не е наведено	Комбиниран формат: онлајн + 2 дена лице-в-лице . Содржина: индикатори за ТЛ; одговарање на потреби на потенцијални жртви во контекст на азил; права и заштита според CEAS; комуникација/заштитни мерки; активности за обезбедување заштита во постапки за азил.
МВР – полициски службеници	3 (2 мажи, 1 жена)	Не	Не е наведено	Не е наведено	07.11.2023, Скопје (УНДП) – работилница „Борба против сексуално и родово базирано насилство во дигитална сфера“. Времетраење: не е наведено.
МВР – полициски службеници	7 (6 мажи, 1 жена)	Не	Не е наведено	Да	13–15.11.2023, Центар за обука на МВР – „Почетна обука за родово базирано насилство врз жените и семејно насилство“. (Содржина/часови: не е наведено).

МВР – полициски службеници	8 (8 мажи)	Не	Не е наведено	Да	11–13.12.2023, Центар за обука на МВР – „Почетна едукација... за РБН врз жените и семејно насилство“. (Забелешка: во текстот стои 2025–2023; логички е 11–13.12.2023 – провери пред финале).
МВР – полициски службеници	1 (1 маж)	Не	Не е наведено	Не е наведено	17.06.2024, Тирана (ЕМПАКТ) – „Сексуална и родова експлоатација“. Времетраење: не е наведено.
МВР – полициски службеници	6 (4 жени, 2 мажи)	Не	Не е наведено	Не е наведено	21.06–01.07.2024, Сеул, Кореја – „Сузбивање на родово базирано насилство во дигитална ера“ (Корејска национална полициска агенција).
МВР – полициски службеници	1 (1 маж)	Не	Не е наведено	Не е наведено	08.10.2024, Скопје (МСПДМ) – „Родово одговорно буџетирање“.
МВР – полициски службеници	2 (2 жени)	Не	Не е наведено	Да	06–07.11.2024, Подгорица (СоЕ) – „Жената во полицијата“.
МВР – полициски службеници (постапување по случаи на семејно насилство)	24 (18 мажи, 6 жени)	Не	Не е наведено	Да	20–21.11.2024 – „Обука на полициски службеници кои постапуваат по случаи на семејно насилство“ (организатор: Здружение за

					еманципација, солидарност и еднаквост на жените).
МВР – полициски службеници, претставници на ЈУ Меѓуопштински центри за социјална работа Скопје, од здравствени работници и граѓански организации	18 учесници, од кои 7 мажи и 11 жени.	Не	Не е наведено	Не е наведено	„Почетна едукација“ (организатор: ХЕРА и УСАИД). 21 и 22 ноември 2024 година во хотел Арка
МВР – полициски службеници	2 (2 жени)	Не	Не е наведено	Не е наведено	05–06.03.2025 (МАРРИ) – „Родово базирано насилство во контекст на миграција“.
МВР – полициски службеници	2 (2 жени)	Не	Не е наведено	Не е наведено	25–31.05.2025, Виена (ИПА) – „Родова перспектива, медијација и решавање конфликти“.
МВР – полициски службеници	17 (6 жени, 11 мажи)	Не	Не е наведено	Не е наведено	27–29.05.2025, Берово (УНДП) – „Родово сензитивно постапување со жртви на родово базирано насилство“.
Мултисекторски тимови (ЦСР, полиција, здравство, ГО) – учество на полициски службеници	4 (2 жени, 2 мажи)	Не	Не е наведено	Да	17.06.2025, Скопје – „Обука за мултисекторски тимови...“ (Хелсиншки комитет).
Мултисекторски тимови – учество на полициски службеници	8 (2 жени, 6 мажи)	Не	Не е наведено	Да	20.06.2025, Битола – „Обука за мултисекторски тимови...“ (Хелсиншки комитет).

MBP/мултисекторско постапување – учество на полициски службеници	4 (4 жени)	Не	Не е наведено	Не е наведено	04.09.2025 – „Состанок за мултисекторско постапување во следење на феминизација“ (Хелсиншки комитет).
CPPD + MSPDY + OO (Rule of Law проект) – ТоТ: Уметност на обука и партиципативно олеснување (антидискриминација/еднаквост)	16	Не е наведено	4 модули (циклично)	Не е наведено	4 x 3 дена: 18–20.10.2023; 31.01–02.02.2024; 14–16.05.2024; 02–04.10.2024. (Понатамошен каскаден ефект: >750 обучени – вработени во НБ, студенти, наставници, MBP, кандидати за полиција.) Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото
Интер-институционална експертска РГ #2 (MLSP/MSPDY/CPPD/OO) – НАП за Ромки	21	Не е наведено	Еднократно (состанок)	Не е наведено	27.05.2024 – работна група за развој на оперативен план за имплементација на NAPRWG. Времетраење: еднодневна Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото
CPPD – Тематска обука за SOGI	11	Не е наведено	Еднократно (2 дена)	Не е наведено	19–20.06.2024 – „Развој на еднаквост и човекови права за ЛГБТ*IQ лица Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото
Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди (MBP) – ТоТ антидискриминација во полициска работа	12	Не е наведено	Еднократно (2 дена)	Не е наведено	25–26.06.2025 – ТоТ „Антидискриминација во полициска работа: законска обврска за фер и непристрасно спроведување на законот“. Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото

Интер-институционална ЕРГ #4 – превенција на РБН	18	Не е наведено	Еднократно (состанок)	Не е наведено	03.07.2025 – состанок на експертска РГ за унапредување превенција на РБН. Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото
MSPDY – студиска посета (заштита на жртви/GBV)	9	Не е наведено	Еднократно (посета)	Не е наведено	30.09–03.10.2025, Виена – „Начини за зајакнување и подобрување на заштитата на жртвите во GBV“. Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото
Обука за антидискриминација во полициска работа (широк опфат)	410	Не е наведено	Еднократно (5 дена)	Не е наведено	06–10.10.2025 – „Законска обврска за фер и непристрасно спроведување на законот“. Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото
CPPD – Тематска обука #4 (баланс на права)	11	Не е наведено	Еднократно (2 дена)	Не е наведено	11–12.11.2025 – „Балансирање индивидуални права vs јавен интерес и конкурентски права“. Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото
Форум на импулси – HRBA (разни институции/учесници)	43	Не е наведено	Еднократно (форум)	Не е наведено	13.11.2025 – „Премин од принципи кон пракса – креирање закони/мерки преку HRBA“. Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото

Кампања 1-во-5 – kick-off настан (медиуми/институции)	55 учесници; покриено од 19 медиуми; дофат ~100.000	Не е наведено	Еднократно (настан)	Не е наведено	18.11.2025 – почетен настан + интервенција 17 (покана/соопштение за медиуми). Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото
ТоТ: Одговарање на потреби на жртви на РБН (основно) – за ЦСР со МСПДМ/MSPDY	26	Не е наведено	Еднократно (3 дена)	Не е наведено	02–04.12.2025 – обука на обучувачи (basic). Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото
ТоТ: стандарди за сексуално насилство – кривични судии и обвинители	Не е наведено	Не е наведено	Еднократно (2 дена)	Не е наведено	10–11.12.2025 – ТоТ за стандарди за сексуално насилство (целна група: кривични судии/обвинители). Проект Поддршка на ЕУ за владеење на правото